

Nr 36.

Ankom till riksdagens kansli den 27 april 1945 kl. 7 fm.

Bevillningsutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 2 mars 1945 dagtecknad proposition, nr 199, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

förordning om ändring i förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker.

Härigenom förordnas *dels* att 1 kap. 5 § 1 och 2 mom., 3 kap. 7 § 2 mom., 15, 16, 18, 20 och 21 §§, 6 kap. 2, 9, 10, 15 och 16 §§ samt 7 kap. 9 och 17 §§ förordningen den 18 juni 1937 angående försäljning av rusdrycker¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels ock* att i 6 kap. skola införas fem nya paragrafer, betecknade 17—21 §§, av nedan angivna lydelse.

1 KAP.

5 §.

1 mom. Ledamot av styrelse för partihandels-, system- eller restaurangbolag, som i 2 och 3 kap. sägs, eller för dotterbolag till restaurangbolaget må ej den vara som är omyndig eller i konkurstillstånd, ej heller annan än den som gjort sig känd för ordentlighet samt prövas i övrigt vara lämplig för uppdraget.

2 mom. Ämbets- eller tjänsteman, som till följd av sin befattning kan komma att delta i beslut om tillverkning eller försäljning av rusdrycker eller att däröver utöva tillsyn, må ej utan Konungens medgivande vara leda-

¹ Senaste lydelse av 6 kap. 15 §, se 1939: 111.

mot av styrelse för sådant bolag som i 1 mom. sägs. Ledamot av sådan styrelse må ej den vara som äger till avsalu tillverka rusdrycker eller malt-drycker eller är ledamot av styrelse för annat företag med rätt till dylik tillverkning än partihandelsbolaget.

3 KAP.

7 §.

2 mom. Ansökan om tillstånd till årsutskänkning i viss kommun skall av systembolaget göras hos länsstyrelsen före utgången av året innan utskänkningen är avsedd att taga sin början. Inkommer bolaget ej med ansökan, må sådan göras av fullmäktige senast den 31 mars det år utskänkningen är avsedd att taga sin början. Utan hinder av vad nu är sagt må till prövning upp-tagas ansökan av bolag eller kommun, som avser tillstånd allenast för åter-stående del av oktrojperiod.

15 §.

Tillstånd till utskänkning, som meddelats systembolag, må utnyttjas först sedan tillståndet överlåtits på annan. Beträffande sådan överlåtelse skall upp-rättas skriftligt avtal.

I fråga om restaurang eller avdelning av restaurang, som med hänsyn till sin allmänna beskaffenhet, varupris eller kundkrets är att beteckna såsom folkrestaurang, må tillstånd till utskänkning som omfattar spritdrycker icke överlåtas på annan än ett för ändamålet bildat aktiebolag, vilket av Konungen godkänts för bedrivande av restaurangrörelse av sådant slag (*restaurang-bolag*). Ej heller eljest må systembolag överlåta tillstånd till utskänkning på annan än restaurangbolaget, där det till främjande av nykterhet eller ordning finnes påkallat, att utskänkningstillståndet innehaves av detta bolag.

Vid överlåtelse av tillstånd till utskänkning, som meddelats systembolag, skola i övrigt iakttagas de särskilda föreskrifter kontrollstyrelsen meddelar till ledning för sådan överlåtelse.

16 §.

1 mom. Har avtal träffats om överlåtelse av tillstånd till utskänkning, skall systembolaget söka fastställelse av avtalet hos länsstyrelsen som har att med avseende å skälen och villkoren för överlåtelsen samt, där fråga är om överlåtelse å annan än restaurangbolaget, lämpligheten och behörigheten hos den, å vilken överlåtelsen ifrågasättes, bifalla eller avslå systembolagets fram-ställning. Meddelas fastställelse skall avskrift av beslutet tillställas kontroll-styrelsen.

2 mom. Med överlåtelse av tillstånd till utskänkning följer skyldighet för tillståndets innehavare att hos systembolaget inköpa alla för rörelsen erforderliga rusdrycker. Vid överlåtelse skall systembolaget, med iakttagande av de föreskrifter kontrollstyrelsen därutinnan kan utfärda, stadga sådana vill-

kor för dylikt inköp, att innehavarens ekonomiska fördel, så långt ske kan, ej göres beroende på myckenheten av utskänkta spritdrycker och starkare viner.

18 §.

Bedrives icke årsutskänkning inom viss kommun, oaktat tillstånd därtill meddelats efter ansökan av kommunens fullmäktige, må länsstyrelsen, på framställning av fullmäktige och efter nykterhetsnämndens samt restaurangbolagets hörande, föreskriva restaurangbolaget samt vederbörande systembolag, att sådan utskänkning skall anordnas i kommunen.

20 §.

1 mom. Har den — — — första borgenärssammanträdet.

Göres ej anmälan inom föreskriven tid eller godkännes icke föreståndaren, anses avtalet om överlåtelsen hava upphört den dag anmälningstiden utgick eller beslut angående föreståndaren meddelades.

Meddelande angående — — — och landsfiskalen.

2 mom. Vad i 1 mom. sägs skall ock gälla, där tillstånd till trafikutskänkning meddelats annan än systembolag och tillståndsinnehavaren avlidit eller råkat i konkurs; dock att vad i 1 mom. andra stycket är stadgat om upphörande av överlåtelseavtalet i stället skall avse utskänkningstillståndet samt att meddelande om länsstyrelsens beslut skall tillställas endast kontrollstyrelsen.

21 §.

Under arbetsinställelse, vid tingssammanträde, inskrivningsförrättning, vapenövningsmöte eller annan truppsammandragning, under marknad, torgdag eller auktion så ock vid annan till större folksamling ledande förrättning, ävensom då eljest detaljhandel kan föranleda oordningar, må länsstyrelsen ävensom polismyndigheten i orten så ock kommunalnämnd för visst tillfälle förbjuda försäljningen eller föreskriva erforderliga inskränkningar med avseende å densamma.

6 KAP.

2 §.

Systembolag må icke driva restaurangrörelse eller därmed jämförlig verksamhet.

9 §.

Systembolag må icke fatta beslut i frågor rörande lön till befattningshavare i ledande ställning inom bolaget, rörande grunder för avlöning till annan personal eller för pensionering av personal samt rörande understöd till anställd person som till följd av ålder eller annan orsak är oförmögen till tjänstgöring. Det tillkommer i stället kontrollstyrelsen att i den ordning Konungen bestämmer avgöra dessa frågor.

10 §.

Systembolag må ej utan samtycke av kontrollstyrelsen

- 1) inköpa eller avhända sig fastighet;
- 2) inom bolaget tillhörig fastighet vidtaga annan mera omfattande förändring än sådan som påkallas av fastighetens underhåll eller rörelsens behöriga utövande;
- 3) ingå viktigare hyresavtal eller inom förhyrd lägenhet utföra större ändrings- eller reparationsarbeten;
- 4) ingå affärsavtal med enskilda styrelseledamöter eller aktieägare i bolaget;
- 5) förvärva eller avhända sig aktier eller andelar i bolag eller ekonomisk förening;
- 6) vidtaga eller biträda åtgärd som eljest är ägnad att förminska bolagets inflytande å företag, där bestämmande inflytande på ledningen är tillförsäkrat bolaget genom aktieinnehav eller på annat sätt; eller
- 7) placera kapital annorledes än å bankräkning.

15 §.

Konungen meddelar närmare föreskrifter angående tillämpningen av bestämmelserna i 1—14 §§.

16 §.

Sådant godkännande av restaurangbolag, som avses i 3 kap. 15 § andra stycket, lämnas för viss tid, högst fyra år. Ansökan om godkännande skall, åtföljd av bolagsordningen, före ingången av året näst före det, då utskänkningen är avsedd att taga sin början, skriftligen göras hos Konungen.

Såsom restaurangbolag må godkännas endast sådant bolag, som genom bestämmelse i bolagsordningen eller på annat betryggande sätt berett staten övertvägande inflytande å bolagets ledning och som förbundit sig att driva sin restaurangrörelse genom dotterbolag; och skall restaurangbolaget därutöver vid verksamhetens bedrivande vara underkastat den särskilda kontroll från statens sida, som Konungen prövar nödig.

17 §.

Aktieägare i restaurangbolaget kan vara endast svenska staten eller svensk medborgare, som därtill erhållit Konungens tillstånd. I de dotterbolag till restaurangbolaget, genom vilka restaurangrörelsen drives, må aktier ägas endast av, förutom moderbolaget, svensk medborgare, som därtill erhållit tillstånd av länsstyrelsen i det län där dotterbolagets styrelse har sitt säte.

Tillstånd att äga aktie må ej meddelas, med mindre den som söker sådant tillstånd avlämnat förbindelse till Konungen eller länsstyrelsen att på anmodan överlåta sin aktie till behörig person mot erhållande av aktiens nominella belopp jämte vinstutdelning för tidigare år, i den mån sådan innestår hos bolaget, ävensom ränta efter fem procent å aktiebeloppet från löpande årets början till dess betalning sker.

De i denna paragraf föreskrivna inskränkningarna i rätten att äga aktier i restaurangbolaget eller dess dotterbolag skola finnas angivna å aktiebrevens.

18 §.

Ej må restaurangbolaget eller dotterbolag till restaurangbolaget i någon form bereda aktieägare ekonomisk fördel utöver utdelning å aktie eller låta ersättningen till styrelseledamot eller avlöningen till någon i bolagets tjänst anställd person utgå i förhållande till storleken av omsättningen eller vinsten å bolagets rörelse. Ej heller må sådant bolag vidtaga åtgärd som, till men för bolaget, gynnar kommun eller annan.

19 §.

Av den vinst som å restaurangbolagets rörelse årligen uppstår må bolaget enligt Konungens medgivande använda viss del till avskrivningar, överföring till pensionsstiftelse och avsättning till fonder samt till inlösen av preferensaktier eller till avsättning för sådant ändamål. Återstoden skall, sedan utdelning till aktieägarna ägt rum, efter varje kalenderårs slut inom påföljande juni månads utgång insättas å statsverkets checkräkning i riksbanken för kontrollstyrelsens räkning.

20 §.

Missbrukar restaurangbolaget sin rätt till utskänkning eller varder bolaget försatt i konkurs, må godkännandet av Konungen återkallas. Rätten till utskänkning upphör i dylikt fall å tid som av Konungen bestämmes. Konungen äger ock i sådant fall föreskriva viss annan tid än i 16 § sägs för avgivande av ansökan om godkännande såsom restaurangbolag.

21 §.

Närmare bestämmelser i de i 16 § andra stycket och 19 § angivna hänseenden ävensom de ytterligare föreskrifter i avseende å restaurangbolagets verksamhet och drift, som finnas erforderliga, skola intagas i avtal som upprättas i samband med bolagets godkännande.

7 KAP.

9 §.

Dömes någon till ansvar enligt 6 eller 8 § för förbrytelse vid utskänkning, till vilken tillstånd innehaves av annan än restaurangbolaget, och har han förut undergått bestraffning för förbrytelse i samma utskänkingsrörelse mot någon av nämnda paragrafer, må tillståndsinnehavaren förklaras sin rätt till försäljning förlustig.

17 §.

Det åligger — — — är stadgat.

Polismyndigheten i orten så ock kommunalnämnd skola tillse, att å ställe där detaljhandel idkas ordning iakttages samt de i denna förordning meddelade föreskrifter noga efterföljas.

För köping eller annat område å landet, för vilket ordningsstadgan för rikets städer är i tillämpliga delar gällande, må länsstyrelsen förordna lämplig polisman att fullgöra vad enligt denna förordning åligger polismyndighet.

Denna förordning skall, såvitt ej nedan annorlunda stadgas, lända till efter rättelse från och med den 1 januari 1946. Med avseende å ikraftträdandet skola följande bestämmelser gälla.

1. Bolag som avser att från och med den 1 januari 1946 bedriva verksamhet såsom restaurangbolag skall hos Konungen göra ansökan om godkännande före den 1 augusti 1945. Å sådant bolag skola de nya bestämmelserna i 6 kap. äga tillämpning redan före förstnämnda dag.

2. De äldre bestämmelserna i 6 kap. 15 § 1 mom. skola icke utgöra hinder för systembolag att, i den ordning Konungen bestämmer, överlåta bolagen tillhöriga aktier i restaurangbolag, som tillkommit enligt de äldre bestämmelserna.

3. Kontrollstyrelsen har att meddela de ytterligare föreskrifter som erfordras i samband med denna förordnings ikraftträdande.

I anledning av förenämnda proposition ha inom riksdagen väckts följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 334 av herr *Velander* och II: 518 av herr *Hagberg* i Malmö, vari hemstälts »att riksdagen måtte avslå propositionen nr 199 med förslag till förordning om ändring i förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker», samt

2) motionen II: 549 av herr *Ward*, vari hemstälts »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 199 måtte i författningstexten införa bestämmelse om att den allmänna restaurangrörelsens utskänknings-tillstånd skola tillförsäkras de föreslagna dotterbolagen samt därtill uttala, att dotterbolagens styrelser skola, med undantag för en i centralbolagets ledning deltagande person, bestå av personer som äro bosatta inom vidkommande dotterbolags verksamhetsområde».

De allmänna restaurangbolagens verksamhet är i författningsväg reglerad genom förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker, vilken förordning trädde i kraft den 1 oktober 1938. Enligt vad i förordningen stadgas äger systembolag bilda restaurangbolag för drivande av restaurangrörelse och därmed sammanhängande verksamhet. Dessa restaurangbolag ha till uppgift bland annat att utöva den folkrestaurangrörelse, som icke må omhänderhavas av enskild restauratör. På grund av förordningens bestämmelser om kontrollstyrelsens åligganden med avseende å system- och restaurangbolagens förvaltning har kontrollstyrelsen under de år förordningen varit i kraft erhållit ett dominerande inflytande över dessa bolag.

Frågan rörande en omorganisation av restaurangbolagen, vilken fråga länge varit aktuell, underställdes 1944 års riksdag genom propositionen den 10 mars 1944 (nr 241) med förslag till förordning om ändring i förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker, m. m. Det i nämnda proposition framlagda omorganisationsförslaget innebar i huvud-

sak följande. I syfte att undanröja de olägenheter, som voro förenade med kontrollstyrelsens dubbelställning såsom direktivgivande och kontrollerande organ i förhållande till de nuvarande fem restaurangbolagen, föreslogs att dessa bolags verksamhet ävensom kontrollstyrelsens uppsiktsmyndighet däröver skulle överflyttas på ett enda aktiebolag med starkt statligt inflytande och med hela riket såsom verksamhetsområde. Vidare föreslogs, att inom detta riksbolag skulle för rörelsens lokala utövande anställas distriktschefer med relativt långt gående befogenheter, varjämte kommunala delegerade skulle kunna utses med uppgift att tillhandagå bolagets ledning med råd och upplysningar angående rörelsens bedrivande.

I anledning av denna proposition väcktes inom riksdagen ett flertal motioner rörande restaurangbolagens omorganisation. Sålunda hemställdes bland annat i motionen nr 513 i andra kammaren (av herr Sundström i Skövde m. fl.) — i vilken motion förordades tillskapandet av en holdingbolagsorganisation för ifrågavarande verksamhet — att omorganisationsfrågan måtte underkastas förnyad utredning. Bevillningsutskottet anslöt sig i sitt betänkande (nr 36) till det i propositionen framlagda omorganisationsförslaget, men mot betänkandet anmälades reservationer av bl. a. herr Sundström i Skövde, som hemställde att nyssnämnda motion måtte bifallas. Vid frågans behandling i kamrarna biföll andra kammaren utskottets hemställan, medan första kammaren biföll sistnämnda reservation (kamrarnas protokoll 18:121 o. ff. resp. 18:96 o. ff.), och hade i följd härav omorganisationsfrågan fallit vid 1944 års riksdag (skrivelse nr 286).

Sedan härefter Kungl. Maj:t den 30 september 1944 bemyndigat chefen för finansdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga för fortsatt utredning rörande omorganisation av de allmänna restaurangbolagens verksamhet, tillkallades med stöd av nämnda bemyndigande ledamoten av riksdagens första kammare, redaktören J. E. Andersson, ledamöterna av riksdagens andra kammare, grosshandlaren G. E. Birke och lantbrukaren N. Hammarlund, ledamoten av riksdagens första kammare, lektorn H. L. E. Sjödahl samt professorn F. G. P. Wetter att såsom sakkunniga inom departementet biträda med utredningen, därvid åt Wetter uppdrogs att i egenskap av ordförande leda de sakkunnigas arbete. Efter fullgjort uppdrag ha de sakkunniga med skrivelse den 31 januari 1945 överlämnat en av dem utarbetad *promemoria med förslag till omorganisation av de allmänna restaurangbolagens verksamhet*. Denna promemoria har i sin helhet fogats såsom *bihang* vid förevarande proposition nr 199.

Vad angår innehållet i *propositionen nr 199* har departementschefen i det statsrådsprotokoll, som fogats vid propositionen, till en början lämnat en översikt över innehållet i förenämnda promemoria (se propositionen s. 8—10) och vidare har i propositionen redogjorts för remissyttrandena över sagda promemoria (se propositionen s. 11—23). I dessa delar torde utskottet få hänvisa till propositionen.

För egen del har *departementschefen* anfört följande:

»Såsom jag anförde i direktiven för den senast verkställda sakkunnigutredningen torde enighet i stort sett råda om att åtgärder böra vidtagas för att eliminera de olägenheter, som följa av att kontrollstyrelsen är på en gång direktivgivande och kontrollerande i förhållande till de allmänna restaurangbolagen. Att frågan om en omorganisation föll vid 1944 års riksdag berodde sålunda icke på att riksdagen ansåg en omorganisation onödig utan på att delade meningar gjorde sig gällande angående den organisation, som skulle träda i stället för den nuvarande.

Jämväl vid den nu verkställda sakkunnigutredningen har understrukits, att kontrollstyrelsens dubbelställning motiverar en omorganisation på förevarande område, och under remissbehandlingen ha icke framkommit några synpunkter som övertygat mig om att den nuvarande organisationen det oaktat bör bibehållas. Med hänsyn härtill finner jag det angeläget, att frågan om restaurangbolagens organisation och dessa bolags ställning i förhållande till kontrollstyrelsen utan dröjsmål ånyo upptages till prövning.

Vid diskussionen om den lämpligaste organisationsformen för den verksamhet, som hittills under kontrollstyrelsens överinseende utövats av de fem restaurangbolagen, har praktiskt taget rått enighet därutinnan, att en från kontrollstyrelsen helt fristående aktiebolagsorganisation bör tillskapas. Genom en omorganisation efter denna linje skulle kontrollstyrelsens direktivgivande och kontrollerande uppgifter i förhållande till restaurangbolagen upphöra. I stället för att, såsom för närvarande är fallet, chefen för kontrollstyrelsen har möjlighet att såväl dirigera restaurangbolagen som utöva en vidsträckt kontroll över dessa bolag, skulle en i aktiebolagsform driven verksamhet, som vore fristående i förhållande till kontrollstyrelsen, handhavas självständigt av en representativ styrelse, under det att kontrollen över verksamheten — på sätt regelmässigt sker inom en aktiebolagsorganisation — skulle utövas av särskilt utsedda revisorer. Det är vidare uppenbart att, därest ifrågavarande verksamhet organiseras i aktiebolagets form, staten har möjlighet att genom av Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöter och i egenskap av ägare till huvuddelen av aktierna tillförsäkra det allmänna ett avgörande inflytande över verksamheten. Ej heller synes något hinder föreligga att organisera en i aktiebolagets form bedriven verksamhet på sådant sätt, att vederbörlig hänsyn tages till de lokala förhållandena samtidigt som verksamheten blir ekonomiskt lönande.

I enlighet härmed — och i överensstämmelse med den uppfattning åt vilken jag givit uttryck i den vid 1944 års riksdag framlagda propositionen i ämnet — ansluter jag mig till de sakkunnigas nu framlagda förslag, att den av de fem restaurangbolagen under kontrollstyrelsens överinseende bedrivna verksamheten överflyttas å en från kontrollstyrelsen helt fristående aktiebolagsorganisation.

I propositionen till 1944 års riksdag behandlades till en början frågan huruvida omorganisationen borde avse tillskapandet av flera helt fristående aktiebolag eller ett för hela riket gemensamt sådant bolag; och av dessa två alternativ ansåg jag företräde böra givas åt det senare. Riktigheten av denna stånd-

punkt har enligt min mening bekräftats av den därefter verkställda nya sakkunnigutredningen. Enligt denna utredning har sålunda alternativet med flera självständiga aktiebolag ansetts vara det minst lämpliga, främst med hänsyn till att en dylik organisation skulle komma att sakna ett centralt — med självständig beslutanderätt utrustat — organ som vore i stånd att tillvarataga det allmännas intressen inom restaurangrörelsen och handhava ledningen av rörelsen på det ur ekonomiska och sociala synpunkter lämpligaste sättet. Jag torde därför icke ha anledning att ytterligare uppehålla mig vid sistnämnda alternativ.

I 1944 års proposition gjordes vidare en jämförelse mellan alternativen att tillskapa ett riksbolag med distriktschefer och en därtill knuten lokal representation eller att inrätta ett moderbolag jämte dotterbolag. Vid denna jämförelse kom jag till det resultatet att — därest den av mig då förordade organisationen med särskilda kommunala representanter såsom rådgivande organ genomfördes — tillräckliga skäl icke förelåge för en organisation med moderbolag och dotterbolag; och i enlighet härmed förordade jag alternativet med riksbolag med därtill knutna distriktschefer och särskilda delegerade såsom representanter för de lokala intressena. Vid behandlingen inom riksdagen av omorganisationsförslaget uttalades emellertid från olika håll farhågor för att den sålunda föreslagna organisationsformen icke skulle bereda de lokala intressena möjlighet att göra sig gällande i den utsträckning som vore önskvärd.

Vid den fortsatta sakkunnigutredningen har frågan om för- och nackdelarna hos sistnämnda två alternativ ytterligare diskuterats. Enligt vad de sakkunniga anfört vägde fördelarna och nackdelarna så jämnt, att inom de sakkunniga förelegat synnerlig tvekan inför valet mellan dessa alternativ. Emellertid ha de sakkunniga vid sina överbäganden stannat vid att förorda alternativet med centralbolag och dotterbolag. Såsom motivering härför ha de sakkunniga åberopat bland annat, att genom en uppdelning av den lokala verksamheten på ett antal dotterbolag undvekes en alltför långt gående centralisering av verksamheten och skapades underlag för en — såsom det allmänt ansåges — värdefull lokal förankring i ungefär samma omfattning som för närvarande.

Under remissbehandlingen av sistnämnda förslag ha de olika remissinstanserna i huvudsak vidhållit sina tidigare uttalanden i frågan; dock må framhållas att statens sakrevision i sitt nya yttrande understrukit, att även förslaget med centralbolag och dotterbolag syntes innebära en väsentlig förbättring i nu rådande förhållanden och att en lösning enligt detta alternativ vore att föredraga framför ett bibehållande av nu gällande ordning.

Då det gäller att taga ståndpunkt till frågan om vilkendera av de nu diskuterade organisationsformerna — riksbolag med distriktschefer och därtill knuten lokal representation eller centralbolag med dotterbolag — som bör förordas, torde med hänsyn till vad i ärendet tidigare förekommit särskild vikt böra fästas vid att den nya organisationen erhåller en effektiv lokal anknytning. En sådan anknytning kan utan tvivel vinnas genom alternativet

med centralbolag och dotterbolag. Med hänsyn härtill och då skillnaden i övrigt mellan förevarande två alternativ är förhållandevis ringa såväl organisatoriskt sett som ur kostnadssynpunkt, anser jag mig nu böra ansluta mig till det omorganisationsförslag som framlagts i den senaste sakkunnigutredningen. Jag tillstyrker alltså, att den av de nuvarande fem restaurangbolagen under kontrollstyrelsens överinseende bedrivna verksamheten överflyttas på en från kontrollstyrelsen helt fristående aktiebolagsorganisation bestående av centralbolag med dotterbolag.

Beträffande den närmare utformningen av organisationen anser jag mig kunna i allt väsentligt ansluta mig till vad som härutinnan föreslagits av de sakkunniga. Även motiveringen för ifrågavarande förslag (promemorian s. 30—36) kan jag på de flesta punkter biträda. I det följande torde jag emellertid få upptaga till behandling vissa spörsmål, som föranlett särskilda uttalanden från remissinstansernas sida eller som eljest äro av speciellt intresse.

Vad först angår centralbolaget har under remissbehandlingen ifrågasatts, huruvida icke ett av de nu bestående restaurangbolagen — SARA — borde, med bibehållande av sina hittillsvarande uppgifter, dessutom organiseras såsom centralbolag, till vilket de övriga fyra restaurangbolagen skulle anslutas såsom dotterbolag. Emellertid torde vid bedömandet av detta förslag, som på sin tid framfördes även inom besparingsberedningen, böra uppmärksammas att ett centralbolags åligganden äro av helt annan art än de uppgifter som för närvarande handhavas av SARA, varför förslaget torde resultera i en organisatorisk uppdelning av bolaget. Berörda förslag torde med hänsyn härtill icke innebära några egentliga fördelar framför det nu föreliggande sakkunnigförslaget om tillskapandet av ett särskilt centralbolag.

I fråga om de uppgifter, vilka skulle fullgöras av centralbolaget, ha de sakkunniga anfört, att de utskänkningstillstånd, som för närvarande utnyttjades av de fem restaurangbolagen, för framtiden borde innehavas av centralbolaget. Vidare ha de sakkunniga (promemorian s. 24 och 33) — samtidigt som de betonat att det icke vore möjligt att i förväg draga upp strikta skiljelinjer mellan den centrala ledningen och de lokala förvaltningarna — framhållit att alla större ärenden och frågor av mera principiell natur, även om de berörde huvudsakligen lokala förhållanden, borde förbehållas centralbolaget, och att vid uppkommande kompetenskonflikter avgörandet borde tillkomma detta bolag. Mot de sakkunnigas nu återgivna uttalanden har från de nuvarande restaurangbolagens sida anmärkts, att det vore angeläget att frågor som berörde restaurangbolagens förhållande till systembolagen samt till vederbörande lokala myndigheter omhänderhades av dotterbolagen och icke av centralbolaget. För egen del finner jag det emellertid mest ändamålsenligt, att såsom de sakkunniga föreslagit utskänkningstillstånden innehavas av centralbolaget och icke av dotterbolagen. Även i övrigt ansluter jag mig i huvudsak till de sakkunnigas uttalanden om fördelningen av arbetsuppgifterna mellan centralbolaget och dotterbolagen samt om centralbolagets rätt att fälla avgörandet vid uppkommande kompetenskonflikter. Jag vill emellertid

understryka, att det enligt min mening är möjligt att inom ett stort landsomfattande företag lämna utrymme för en viss decentralisering av verksamheten och jag förutsätter, att centralbolagets ledning beaktar vikten av att dotterbolagen erhålla den rörelsefrihet inom bolagsorganisationen som är möjlig att genomföra. Samtidigt vill jag framhålla, att då de sakkunniga starkt betona skyldigheten för centralbolaget att vid handläggning av frågor, som beröra de lokala förhållandena, söka kontakt med vederbörande lokala myndigheter, detta givetvis icke bör tolkas så, att dotterbolagen skulle vara förhindrade att för egen del samarbeta med dessa myndigheter; det är tvärtom naturligt — och behöver knappast fastslås i någon instruktion — att dotterbolagen vid handhavandet av sin restaurangrörelse uppehålla fortlöpande kontakt med de lokala intressena på varje ort, där rörelsen bedrivs.

På sätt de sakkunniga föreslagit bör centralbolaget omhändervisa sådan utskänkningsrörelse, som avses i 3 kap. 18 § rusdrycksförsäljningsförordningen. Vad under remissbehandlingen anmärkts mot sakkunnigförslaget i denna del torde icke böra föranleda annan ändring härutinnan än att föreskrift meddelas om skyldighet för länsstyrelsen att, innan ansökningen avgöres, inhämta yttrande icke endast från nykterhetsnämnden utan även från centralbolaget.

I fråga om utdelningen å stamaktierna i centralbolaget må framhållas, att högsta tillåtna utdelningen å dessa aktier av de sakkunniga föreslagits till fem procent. Ehuru denna procentsats överstiger vad tidigare ifrågasatts, anser jag mig i allt fall med hänsyn till det skäl, som de sakkunniga anfört till stöd för sitt ifrågavarande förslag, icke böra avvika från förslaget i detta hänseende.

De sakkunnigas förslag rörande sättet för val av styrelseledamöter i centralbolaget har föranlett olika yrkanden från remissinstansernas sida. Sålunda har anförts, att de nykterhetsvårdande organen ävensom systembolagen borde vara representerade i denna styrelse. Vidare har från sakrevisionens sida ifrågasatts, huruvida icke stamaktieägarnas inflytande på valet av de styrelseledamöter, vilka icke skulle utses av Kungl. Maj:t, borde säkerställas i högre grad än som skulle bliva fallet enligt sakkunnigförslaget. Vad angår förstnämnda yrkande är det uppenbarligen till fördel, om i bolagets styrelse ingå representanter för de nykterhetsvårdande organen och för systembolagsrörelsen. Såsom kontrollstyrelsen framhållit torde det emellertid icke möta några svårigheter att tillgodose dessa önskemål inom den ram, som anges i sakkunnigförslaget. Beträffande sakrevisionens förslag, som torde innebära att stamaktieägarna skulle ensamma äga rösträtt å bolagsstämma vid val av ledamöter och suppleanter i centralbolagets styrelse, må framhållas, att även enligt sakkunnigförslaget stamaktieägarna tillförsäkras praktiskt taget avgörande inflytande vid ifrågavarande val. Någon ändring på denna punkt torde därför icke vara erforderlig.

De sakkunnigas förslag i fråga om sättet för revision av styrelsens för centralbolaget förvaltning och bolagets räkenskaper har icke föranlett någon erinran under remissbehandlingen. Emellertid bör framhållas, att centralbo-

lagets revisorer böra vara oförhindrade att taga del även av dotterbolagens bokföring. Det synes därför lämpligt att i avtalet mellan staten och centralbolaget intaga en uttrycklig bestämmelse om skyldighet för centralbolaget att medverka till att dotterbolagens bokföring hålles tillgänglig för centralbolagets revisorer i den utsträckning revisorerna finna erforderlig.

I fråga om sådan revisor eller revisorssuppleant i centralbolaget, som utses av Kungl. Maj:t, torde — i anslutning till nya aktiebolagslagens bestämmelser om revision — böra gälla att vederbörande skall vara auktoriserad av handelskammare. Däremot torde några särskilda kompetensvillkor icke böra uppställas för revisor eller revisorssuppleant, som utses å bolagsstämma.

Det av statens sakrevision framförda förslaget, att centralbolagets förvaltning skulle ur ekonomiska synpunkter granskas av sakrevisionen, finner jag beaktansvärt. Frågan härom torde dock böra upptagas till prövning i samband med spörsmålet om motsvarande granskning beträffande andra statliga eller halvstatliga bolag.

Slutligen må erinras om de sakkunnigas uttalande att den föreslagna nya organisationen icke finge betraktas såsom ett skatteinstrument; i stället skulle centralbolaget driva sin rörelse så, att fördelarna av en god skötsel komme konsumenterna till godo. Under hänvisning härtill har systembolagens förtroendenämnds verkställande utskott anfört, att nämnda uttalande borde kompletteras i så måtto att hänsynen till det ekonomiska utfallet förklarades icke få inverka på centralbolagets ställningstagande till nykterhetsfrämjande åtgärder. Vad sålunda förekommit ger mig anledning understryka, att det nya restaurangbolaget icke är avsett att vara en inkomstkälla för staten utan att bolagets uppgift är att betjäna allmänheten på ett ur allmänna synpunkter gagneligt sätt.

Vad härefter beträffar dotterbolagen till centralbolaget har sakkunnigförslaget föranlett erinringar från de nuvarande restaurangbolagens sida såvitt angår antalet styrelseledamöter i dotterbolagen och den ordning, i vilken styrelseledamöterna skola utses. Spörsmålet om antalet styrelseledamöter i dotterbolagen sammanhänger nära med två andra frågor, nämligen dels med frågan om fördelningen av arbetsuppgifterna mellan centralbolaget och dotterbolagen och dels med frågan i vilken utsträckning ortsintressena böra tillgodoses genom lokala representanter i dotterbolagens styrelser. Såsom jag tidigare framhållit böra enligt min mening åtskilliga av de uppgifter, som för närvarande fullgöras av restaurangbolagen själva, efter omorganisationen handhavas av centralbolaget. Det torde med hänsyn härtill vara motiverat att något begränsa antalet styrelseledamöter i dotterbolagen i förhållande till vad som nu gäller. Vidare må erinras om att i centralbolagets styrelse torde komma att ingå representanter för olika delar av landet, varför även av sådan anledning en viss begränsning av antalet ledamöter i dotterbolagens styrelser synes befogad. I enlighet härmed förordar jag att, på sätt de sakkunniga föreslagit, antalet styrelseledamöter i vart och ett av sistnämnda bolag bestämmes till fem och att suppleanter skola utses till samma

antal som de ordinarie ledamöterna. Något uttryckligt stadgande om att styrelseledamöterna i dotterbolagen skola vara bosatta inom respektive bolags verksamhetsområde eller att representanter för systembolagen skola ingå i dotterbolagens styrelser torde icke böra meddelas.

Frågan om kontrollstyrelsens ställning efter restaurangbolagens omorganisation torde jag senare få anmäla i samband med anslagsäskandena för kontrollstyrelsen för nästkommande budgetår. Jämväl frågan om särskilt investeringsanslag för förvärv och teckning av aktier i samband med bildandet av centralbolaget torde i annat sammanhang få underställas riksdagen.

Såsom de sakkunniga framhållit förutsätter genomförandet av ifrågavarande omorganisation ett flertal ändringar i 1937 års rusdrycksförsäljningsförordning. Utöver de ändringar i nämnda förordning, som föreslagits av de sakkunniga, har kontrollstyrelsen i sitt remissyttrande ifrågasatt, huruvida icke i 1 kap. 5 § 2 mom. rusdrycksförsäljningsförordningen borde införas en bestämmelse av innehåll, att till ledamot av styrelse för bolag som i 1 mom. sägs icke må utses den som enligt 3 kap. 13 § eller efter överlåtelse enligt 3 kap. 16 § innehar tillstånd till utskänkning eller som är styrelseledamot i annat företag med rätt till dylik utskänkning än restaurangbolaget eller dotterbolag till detta. Även enligt min mening är det olämpligt att en enskild restauratör eller styrelseledamot i ett enskilt restaurangföretag genom ledamotskap i styrelsen för systembolag förskaffar sig kännedom om andra restaurangföretags interna förhållanden. Emellertid bör erinras om att samtliga styrelseledamöter i ett systembolag med undantag av en utses av offentliga förvaltningsorgan, varför risken för att personer tillhörande nyss angivna kategori inväljas i styrelsen får anses ringa. Då härtill kommer att frågan om systembolagens ställning överhuvud taget torde komma att upptagas till omprövning vid den nyligen igångsatta utredningen rörande nykterhetslagstiftningens framtida innehåll och utformning anser jag den av kontrollstyrelsen föreslagna utvidgningen av bestämmelserna i 1 kap. 5 § 2 mom. icke nu böra genomföras.

I de sakkunnigas förslag till förordning om ändring i 1937 års rusdrycksförsäljningsförordning ha — liksom i propositionen nr 241 till 1944 års riksdag — upptagits vissa bestämmelser som icke äga samband med frågan rörande omorganisationen av restaurangbolagens verksamhet. De viktigaste av dessa bestämmelser avse förhållandet mellan systembolagen och deras personal, å ena, samt kontrollstyrelsen, å andra sidan. Beträffande motiveeringen för dessa bestämmelser, som återfinnas i 6 kap. 9 och 10 §§, torde jag allenast få hänvisa till förenämnda proposition s. 60 o. ff. Då varken under riksdagsbehandlingen av 1944 års proposition eller i de senast avgivna remissyttrandena framförts någon erinran mot ifrågavarande bestämmelser, torde jämväl dessa ändringsförslag böra genomföras.

Även de föreslagna ändringarna i 3 kap. 20 och 21 §§ samt 7 kap. 17 § torde i detta sammanhang böra framläggas för riksdagen. Motiveringen för dessa ändringar återfinnes i 1944 års proposition s. 60 och 71.

I enlighet med vad jag i det föregående anført har inom finansdepartementet upprättats förslag till *förordning om ändring i förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker*.

I detta författningsförslag har, på sätt förut anmärkts, i 3 kap. 18 § upptagits en bestämmelse om skyldighet för länsstyrelse att i ärenden, som i paragrafen avses, inhämta yttrande från restaurangbolaget. Vidare föreslås i departementsförslaget dels en formell ändring i 3 kap. 20 § 2 mom. dels ock att andra punkten i 6 kap. 2 § måtte utgå. I övrigt är sistnämnda förslag, fränsett vissa redaktionella jämkningar, likalydande med det vid de sakkunnigas promemoria fogade författningsförslaget.

Vad härefter angår de sakkunnigas förslag till bolagsordningar för centralbolaget och dotterbolagen samt till avtal mellan staten, å ena, samt centralbolaget respektive stamaktieägarna i detta bolag, å andra sidan (promemorian s. 42—56), har jag inga väsentliga erinringar att göra mot utformningen av berörda förslag. På vissa punkter torde dock smärre justeringar vara erforderliga. Sålunda torde 12 § 3 mom. tredje stycket i bolagsordningen för centralbolaget, däri angivas kompetensvillkoren för sådana revisorer och revisorssuppleanter som utses av bolagsstämman eller av Kungl. Maj:t, böra ändras i enlighet med vad förut anförts. I förslaget till avtal mellan staten och centralbolaget torde vidare 10 § tredje stycket sista punkten böra ändras i så måtto, att annan avsättning till fonder än i föregående punkt sägs förklaras icke få äga rum med mindre avsättningen enligt lag skall ske eller tillstånd därtill lämnats av Kungl. Maj:t. Därjämte bör i 11 § uttryckligen angivas, att centralbolaget skall tillse, att de av fullmäktige i riksgäldskontoret utsedda revisorerna beredes möjlighet att granska även dotterbolagens bokföring. Slutligen bör stadgandet i 6 § andra stycket i de sakkunnigas förslag till ändrad lydelse av bolagsordningarna för de nuvarande fem restaurangbolagen ersättas med den bestämmelsen, att å stamaktierna må av vinsten årligen utdelas högst fem procent å aktiebeloppet.

I samband med framläggandet för riksdagen av det inom departementet upprättade förslaget till förordning om ändring i 1937 års rusdrycksförsäljningsförordning torde nu berörda förslag till bolagsordningar och avtal — jämkade på sätt jag här förordat — böra bringas till riksdagens kännedom.»

De av departementschefen åberopade, av de sakkunniga avgivna förslagen till *dels* bolagsordning för Sveriges centrala restaurangaktiebolag *dels* avtal angående godkännande av Sveriges centrala restaurangaktiebolag såsom sådant restaurangbolag, som avses i 3 kap. 15 § andra stycket förordningen angående försäljning av rusdrycker, *dels* avtal angående stamaktiekapitalet i Sveriges centrala restaurangaktiebolag *dels* ock ändrad lydelse av bolagsordningarna för de nuvarande fem restaurangbolagen torde såsom *bilaga* få fogas vid detta betänkande.

Beträffande de i anledning av propositionen nr 199 väckta *motionerna* får utskottet i fråga om de skäl, vilka anförts till stöd för däri framställda yr-

kanden — i den mån redogörelse ej lämnas i det följande — hänvisa till motionerna I: 334 och II: 549.

I de likalydande motionerna I: 334 och II: 518 har till en början framhållits, att man med hänsyn till den relativt korta tid — cirka 7 år — varunder restaurangbolagen hittills verkat, knappast torde ha tillräckliga erfarenheter att bygga på för att omedelbart genomföra en sådan genomgripande förändring som den nu föreslagna. Då 1944 års nykterhetskommitté redan vore i verksamhet och uppenbarligen måste komma att få taga ställning bland annat till restaurangbolagens verksamhet, kunde det icke anses lämpligt att resultatet av sistnämnda utredning föregrepes genom åtgärder, vilka vore av mycket stor betydelse just för nykterhetslagstiftningens framtida innehåll och utformning.

Vidare ha motionärerna uttalat, att man med såväl alternativet med ett riksbolag som alternativet med ett centralbolag med dotterbolag komme fram till ett system med kraftigt statligt inflytande på bekostnad av en självständig lokal förvaltning. De farhågor, som kommit till uttryck vid 1944 års riksdag, vore sålunda lika berättigade i anledning av det nu föreliggande förslaget.

Enligt motionärernas mening hade vid den senaste utredningen icke gjorts något försök att bedöma riktigheten av huvudmotivet för den föreslagna omorganisationen — d. v. s. kontrollstyrelsens nuvarande dubbelställning — utan man hade begränsat sin uppgift till att finna utvägar för att undanröja de sålunda föregivna olägenheterna. Ett sådant sätt att angripa problemet förefölle så mycket mera egendomligt som någon enighet alls icke förelåge om att sådana olägenheter vore förenade med nuvarande system att en omedelbar reform vore påkallad, innan man ägde kännedom om den framtida utformningen av vår nykterhetslagstiftning, som låge i stöpsleven. Åtskilliga sakkunniga remissinstanser hade givit uttryck åt uppfattningen att kontrollstyrelsens påtalade dubbelställning icke gäve anledning till några avsevärda förändringar i organisationen.

Motionärerna ansåge, att den lösningen kunde ifrågasättas, att kontrollstyrelsens direktivgivande befogenheter bringades att upphöra och att restaurangbolagen med sin erfarenhet och större sakkunskap rörande restaurangrörelsen ute i landet lämnades större frihet i sin verksamhet och endast behövde underkasta sig den eftergranskning, som kunde finnas påkallad från kontrollstyrelsens sida. För övrigt hade man bort allvarigare överväga statens sakrevisions förslag om flera helt fristående aktiebolag. De eventuella nackdelar, som kunde vara förenade med ett sådant system, skulle väsentligen kunna reduceras genom de samarbetsdelegationer, vilka förutsatts för åstadkommande av samarbete mellan de olika restaurangbolagen.

Det föreliggande förslaget innebure enligt motionärernas mening i stort sett endast, att kontrollstyrelsens dubbelställning i viss utsträckning överflyttades till centralbolaget. Den synnerligen starka tendensen till centralisering accentuerades i förslaget jämväl av att kompetenskonflikter mellan central-

bolaget och dotterbolagen skulle lösas av ena parten — centralbolaget. Tidsutdräkt och onödig omgång torde i praktiken uppkomma genom dotterbolagens beroende ställning till centralbolaget; och härigenom skulle hela förvaltningsapparaten bliva tungrodd och byråkratisk och den nödvändiga initiativkraften hos dotterbolagen skulle hämmas. Motionärerna beförde att för de lokala bolagen skulle efter en omorganisation enligt propositionen uppstå osäkerhet i driften och oklarhet i ansvaret för ledningen, varjämte hela systemet skulle präglas av en likriktning, som måste skapa olust bland befolkningen. Organisationsformer, som förminskade det omedelbara lokala inflytandet, torde för övrigt i längden icke stå i överensstämmelse med en god demokratisk utveckling.

Då således enligt motionärerna vägande skäl kunde anföras mot förslaget om omorganisation av restaurangbolagen och då frågan härom borde anstå i avvaktan på den pågående förutsättningslösa utredningen inom 1944 års nykterhetskommitté, hemställde motionärerna om avslag å propositionen.

I motionen II: 549 ha anförts vissa mera principiella erinringar mot det i propositionen framlagda omorganisationsförslaget.

Enligt vad motionären uttalat vore emellertid syftet med motionen endast att — utöver dessa principiella erinringar — peka på ett par begränsade konkreta punkter, som borde utformas på annat sätt än propositionen förutsatte. Den ena av dessa punkter gällde utskänkningstillstånden, som enligt propositionen skulle sökas och förvaltas av centralbolaget. Enligt motionärens mening måste det sägas vara en ganska byråkratisk ordning, att en bolagsledning i huvudstaden skulle dels undersöka och bedöma, huruvida utskänkning borde förekomma på en viss plats, och dels träda i förbindelse med det stora antalet systembolag för att erhålla önskade utskänkningstillstånd. Här borde i stället dotterbolagen ha sin givna plats i organisationen tack vare den kännedom om lokala förhållanden, som de finge förutsättas vara i besittning av. Och slutligen, vad den andra punkten beträffade, syntes det böra fastslås, att dotterbolagens styrelser väsentligen skulle bestå av personer bosatta inom dessa bolags respektive verksamhetsområden så att man åtminstone i någon mån skulle kunna säkerställa kontakten med de platser, där verksamheten skulle bedrivas.

Slutligen torde få omnämnas, att *fullmäktige för svenska handelsresandeföreningar* i en till utskottet inkommen skrift anført, att handelsresandekåren, som på grund av sin verksamhet nödgades tillbringa större delen av året på resor och därvid vore hänvisad till restauranger för intagande av måltider, ansåge det högst olämpligt att en näringsgren av ifrågavarande slag byråkratiserades och likriktades, vilket komme att bliva en given följd om de av dotterbolagen dirigerade företagen i realiteten skulle underställas en centralstyrelse. I anledning härav ansåge fullmäktige sig böra protestera mot genomförandet av det planerade förstatligandet av en del av restaurangrörelsen, i all synnerhet som man kunde befara att ytterligare förslag i samma riktning komme att framföras, därest det nu föreliggande bifölles.

Utskottets yttrande.

Såsom framgår av den till bevillningsutskottet hänvisade propositionen nr 199 har frågan rörande en omorganisation av de fem allmänna restaurangbolagens verksamhet vid olika tillfällen under de senare åren varit under diskussion.

Innan utskottet går närmare in på det nu framlagda omorganisationsförslaget, torde utskottet få i korthet omnämna vad i detta sammanhang synes vara av särskilt intresse med avseende å den tidigare behandlingen av förevarande omorganisationsfråga.

Till en början vill utskottet sålunda erinra om att i ett inom besparingsberedningen under år 1941 upprättat förslag till besparings- och rationaliseringsåtgärder inom rusdryckshanteringens område föreslagits — förutom en omorganisation av systembolagen — att de nuvarande fem restaurangbolagen skulle frigöras från sitt beroende av kontrollstyrelsen och i stället sammanslutas till en ny aktiebolagsorganisation, bestående av moderbolag och dotterbolag. Detta förslag låg sedermera — ehuru i väsentligt modifierad form — till grund för det omorganisationsförslag som förordades i proposition nr 241 till 1944 års riksdag.

I fråga om innehållet i sistnämnda proposition torde i förevarande sammanhang böra framhållas, att berörda omorganisationsförslag innebar, att de nuvarande fem restaurangbolagens verksamhet ävensom kontrollstyrelsens uppsiktsmyndighet över bolagens affärsmässiga skötsel skulle överflyttas på ett enda aktiebolag med starkt statligt inflytande och med hela riket såsom verksamhetsområde; och inom detta riksbolag skulle för rörelsens lokala utövande anställas distriktschefer med relativt långt gående befogenheter, varjämte kommunala delegerade skulle kunna utses med uppgift att tillhandagå bolagets ledning med råd och upplysningar angående rörelsens bedrivande. I motiveringen för sagda förslag anförde vederbörande departementschef bland annat, att på grund av kontrollstyrelsens bestämmanderätt över de nuvarande restaurangbolagen vissa olägenheter framträtt i förhållandet mellan kontrollstyrelsen och dessa bolag, vilka olägenheter hade sin grund främst däri, att kontrollstyrelsen kommit att intaga en dubbelställning gentemot bolagen; å ena sidan vore — enligt vad departementschefen framhöll — kontrollstyrelsen direktivgivande i fråga om bolagens verksamhet och å andra sidan vore kontrollstyrelsen ett granskande organ. Enligt departementschefens mening måste kontrollstyrelsens ställning i förhållande till restaurangbolagen anses vara så otillfredsställande ur såväl principiella som praktiska synpunkter, att en ändring härutinnan borde komma till stånd utan dröjsmål.

Vid behandlingen inom 1944 års bevillningsutskott av sistnämnda förslag om inrättande av ett för hela riket gemensamt aktiebolag med distriktschefer och lokala representanter framhöll utskottet i sitt betänkande nr 36, att den ifrågakvarande dubbelställningen rent principiellt vore betänkelig och att

det vitsordats, att olägenheter förelåge jämväl ur praktiska synpunkter. Visserligen kunde utskottet biträda den uppfattningen, att olägenheterna av kontrollstyrelsens dubbelställning dittills icke varit av mera framträdande slag, så mycket hellre som samarbetet mellan kontrollstyrelsen och restaurangbolagen givit ett utmärkt ekonomiskt resultat. Detta förhållande, om vars varaktighet man ingenting visste, vore emellertid enligt utskottets uppfattning i och för sig icke ägnat att skingra de föreliggande betänkligheterna. — Vad anginge det sätt på vilket frågan om olägenheternas undanröjande kunde praktiskt lösas anförde utskottet, som ansåg sig icke böra förorda tillskapandet av en holdingbolagsorganisation, att den i 1944 års proposition förordade linjen eller alltså inrättandet av ett riksbolag utan dotterbolag syntes vara den bästa lösningen av förevarande spörsmål; och i enlighet härmed förordade utskottet det av Kungl. Maj:t framlagda omorganisationsförslaget.

I anslutning härtill torde vidare böra omnämnas *dels* att mot utskottets betänkande anmäldes reservationer, bland annat av herr Sundström i Skövde, som hemställde om bifall till en av honom väckt motion om förnyad utredning rörande möjligheterna att tillskapa en holdingbolagsorganisation för nu ifrågasvarande restaurangverksamhet, *dels ock* att vid frågans behandling i kamrarna andra kammaren (utan rösträkning) biföll utskottets hemställan om bifall till propositionen, under det att första kammaren efter votering (40 röster mot 40) och lottdragning biföll herr Sundströms i Skövde reservation, varför omorganisationsfrågan fallit vid 1944 års riksdag.

Slutligen må erinras om att frågan rörande omorganisation av de allmänna restaurangbolagens verksamhet jämväl efter det att 1944 års riksdag avvisat det då framlagda omorganisationsförslaget varit föremål för utredning av särskilda sakkunniga, och att dessa sakkunniga — på sätt framgår av den promemoria, vilken såsom bilaga fogats vid nu förevarande proposition nr 199 — förordat den lösningen, att en ny aktiebolagsorganisation, bestående av centralbolag med dotterbolag, skulle tillskapas för att övertaga den av de nuvarande restaurangbolagen under kontrollstyrelsens överinseende bedrivna verksamheten.

I den för innevarande års riksdag framlagda propositionen nr 199, i vilken föreslås, att de allmänna restaurangbolagens verksamhet och kontrollstyrelsens uppsiktsmyndighet däröver skola överflyttas på en sådan aktiebolagsorganisation, som förordats i den senaste sakkunnigutredningen, har departementschefen ånyo upptagit till behandling frågan om de olägenheter, som äro förenade med att kontrollstyrelsen på en gång är direktivgivande och kontrollerande i förhållande till restaurangbolagen. Härvid har departementschefen framhållit, att enighet i stort sett rådde om att åtgärder borde vidtagas för att eliminera dessa olägenheter; och samtidigt har departementschefen understrukit, att det förhållandet, att 1944 års riksdag avvisade det då framlagda omorganisationsförslaget, icke berodde på att riksdagen ansåg en omorganisation onödig utan hade sin orsak däri, att delade meningar rådde om den lämpligaste organisationsformen. Vidare har departementsche-

fen nu hänvisat till att jämväl i samband med den senaste sakkunnigutredningen hade betonats, att kontrollstyrelsens dubbelställning motiverade en omorganisation på förevarande område. I enlighet härmed har departementschefen i propositionen uttalat, att han funne det angeläget att frågan om restaurangbolagens organisation och dessa bolags ställning i förhållande till kontrollstyrelsen utan dröjsmål ånyo upptoges till prövning.

I de motioner, som i anslutning till förevarande proposition väckts inom riksdagen, har ifrågasatts, huruvida den av departementschefen anförda motiveringen för omorganisationsförslaget i själva verket vore bärande. Sålunda har i de likalydande motionerna I: 334 och II: 518 framhållits, att någon enighet alls icke föreläge om att sådana olägenheter vore förenade med det nuvarande systemet att en omedelbar reform vore påkallad, innan man ägde kännedom om den framtida utformningen av vår nykterhetslagstiftning, vilken numera låge i stöpsleven. Även i motionen II: 549 har bestritts, att kontrollstyrelsens dubbelställning i förhållande till restaurangbolagen vore en allvarlig olägenhet, särskilt som motsvarande dubbelställning gentemot systembolagen lämnades orubbad.

I samband härmed må vidare omnämnas att inom utskottet yrkats — under hänvisning till vad i berörda motioner anförts — att hela frågan om restaurangbolagens framtida organisation borde överlämnas till den kommitté — 1944 års nykterhetskommitté — vilken i november 1944 tillkallats för verkställande av den i motionerna I: 334 och II: 518 omnämnda utredningen rörande nykterhetslagstiftningens framtida innehåll och utformning.

För egen del anser sig utskottet i förevarande hänseende sakna anledning att intaga annan ståndpunkt än den som uttalats av 1944 års bevillningsutskott. Utskottet är alltså av den åsikten, att kontrollstyrelsen genom de befogenheter, som tillagts styrelsen jämlikt 1937 års rusdrycksförsäljningsförordning, kommit att intaga en dubbelställning i förhållande till de allmänna restaurangbolagen och att de härav föranledda olägenheterna utan dröjsmål böra elimineras. Enligt utskottets mening böra dessa olägenheter icke underskattas. Visserligen har kontrollstyrelsens ledning och övervakning av de nuvarande restaurangbolagens verksamhet hittills skötts på ett förtjänstfullt sätt, men det synes i allt fall icke böra ifrågakomma, att omorganisationsfrågan ställes på framtiden och upptages till omprövning först i samband med att mera påtagliga bevis rörande förekomsten av dessa olägenheter föreligga. Då kontrollstyrelsen, som i främsta rummet står gentemot statsmakterna i ansvar för det rätta bedrivandet av ifrågavarande verksamhet, i upprepade uttalanden understrukit, att olägenheterna av kontrollstyrelsens dubbelställning ingalunda äro en fiktion utan en allvarlig realitet, och då härtill kommer, att kontrollstyrelsen med sin nuvarande organisation uppenbarligen icke är i stånd att helt fullfölja de arbetsuppgifter med avseende å skötseln och övervakningen av restaurangbolagen, vilka — enligt vad som förutsättes i rusdrycksförsäljningsförordningen — ankomma på kontrollstyrelsen, finner utskottet det i hög grad motiverat, att lösningen av den nu föreliggande omorganisationsfrågan påskyndas. Att hänskjuta denna fråga

till 1944 års nykterhetskommitté — genom vilken åtgärd frågans definitiva lösning antagligen skulle fördröjas ett flertal år — kan utskottet därför icke tillråda.

Då utskottet sålunda, i likhet med 1944 års bevillningsutskott, finner sig böra förorda, att frågan om restaurangbolagens ställning i förhållande till kontrollstyrelsen utan dröjsmål upptages till omprövning, torde det här-efter ankomma på utskottet att taga ställning jämväl till frågan angående det lämpligaste sättet för undanröjande av de förut omnämnda olägenheterna i följd av kontrollstyrelsens dubbelställning.

I detta hänseende har i den förevarande propositionen uttalats, att den lämpligaste organisationsformen syntes vara, att den av de fem restaurangbolagen under kontrollstyrelsens överinseende bedrivna verksamheten överflyttades å en från kontrollstyrelsen helt fristående aktiebolagsorganisation.

Emellertid må anmärkas, att i de likalydande motionerna I: 334 och II: 518 ifrågasatts den lösningen av omorganisationsfrågan, att kontrollstyrelsens direktivgivande befogenheter bringades att upphöra och att restaurangbolagen med sin erfarenhet och större sakkunskap rörande restaurangrörelsen ute i landet lämnades större frihet i sin verksamhet och endast behövde underkasta sig den eftergranskning, som kunde finnas påkallad från kontrollstyrelsens sida.

Vad beträffar den lösning av omorganisationsfrågan, som sålunda ifrågasatts i sistnämnda motioner, torde det enligt utskottets mening vara tillräckligt att härutinnan hänvisa till departementschefens uttalande i 1944 års proposition (s. 57), däri påpekades, att man vid en omorganisation icke kunde stanna vid att avkoppla kontrollstyrelsen från endast en del av de uppgifter, som berörde restaurangbolagens ekonomiska förvaltning, och att, därest en ny organisation tillskapades, som finge övertaga, förutom de nuvarande restaurangbolagens verksamhet, kontrollstyrelsens uppgifter att leda och meddela direktiv för restaurangrörelsen, under det att kontrollstyrelsen bibehölls vid sina rena granskningsuppgifter, skulle utvecklingen med all sannolikhet föra därhän, att den nya organisationen — liksom för närvarande restaurangbolagen — komme att i förväg vända sig till kontrollstyrelsen för att inhämta dess mening angående planerade åtgärder. Såvitt utskottet kunnat finna, skulle alltså syftet med en omorganisation, d. v. s. att undanröja kontrollstyrelsens dubbelställning, icke uppnås, därest omorganisationen skedde i enlighet med den i motionerna ifrågasatta lösningen.

Med hänsyn härtill anser utskottet — i överensstämmelse med vad som anförts i propositionen nr 199 i denna del — att ingen annan lösning av föreliggande omorganisationsfråga är lämplig än att en från kontrollstyrelsen helt fristående aktiebolagsorganisation tillskapas, vilken organisation skall omhänderhava den verksamhet som hittills under kontrollstyrelsens överinseende utövats av de fem restaurangbolagen.

På sätt departementschefen vidare anfört i sistnämnda proposition synas tre olika utvägar vara framkomliga, då det gäller att tillskapa en ny aktie-

bolagsorganisation för den verksamhet varom nu är fråga. Sålunda kan valet stå mellan att inrätta antingen flera helt fristående aktiebolag eller ett riksbolag med distriktschefer och vederbörlig lokal representation eller slutligen ett centralbolag med därtill knutna dotterbolag.

Såsom framgår av propositionen — däri fördelarna och nackdelarna med berörda utvägar ingående diskuterats — har departementschefen i första hand avvisat alternativet med flera helt fristående aktiebolag. Av övriga båda alternativ har departementschefen givit företräde åt och anslutit sig till alternativet med centralbolag och dotterbolag. Å andra sidan har i de motiöner, som väckts i anledning av propositionen, gjorts gällande, att förslaget om inrättandet av flera helt fristående aktiebolag hade bort allvarligare övervägas, därvid särskilt erinrats om att eventuella nackdelar med detta alternativ kunde reduceras genom s. k. samarbetsdelegationer.

I likhet med departementschefen och i överensstämmelse jämväl med den ståndpunkt, som intogs av 1944 års bevillningsutskott, anser utskottet lösningen av omorganisationsfrågan icke lämpligen böra ske efter den linjen, att flera helt fristående aktiebolag tillskapas. Av avgörande betydelse härvidlag torde vara, att en organisation med flera helt fristående bolag skulle komma att sakna en med självständig beslutanderätt utrustad central ledning, vilken nackdel uppenbarligen icke kunde uppvägas av att samarbetsdelegationer inrättades. Vidare torde mot detta alternativ tala ytterligare ett skäl, vilket icke synes ha i detta sammanhang betonats, nämligen svårigheterna att åstadkomma och bibehålla en rationell uppdelning av de olika bolagens verksamhetsområden. För en central ledning för restaurangbolagen föreligga givetvis inga större hinder att verkställa ändamålsenliga ändringar i dessa områden. Däremot skulle säkerligen avsevärda svårigheter uppstå i detta hänseende, därest de olika bolagen vore helt fristående.

Såvitt utskottet kunnat finna, torde lösningen av förevarande omorganisationsfråga böra sökas efter någon av de båda övriga i propositionen diskuterade utvägarna och alltså gå ut på att antingen inrätta ett riksbolag med distriktschefer samt distriktsråd och eventuellt annan lokal representation eller ock tillskapa en organisation, bestående av centralbolag med därtill knutna dotterbolag.

Enligt vad som framgår av det betänkande, vilket 1944 års bevillningsutskott avgav i anledning av den förut berörda propositionen nr 241 till samma års riksdag, ansåg utskottet sig böra förorda det då aktuella förslaget om inrättandet av ett riksbolag med distriktschefer och kommunal representation för handhavandet av den verksamhet, varom nu är fråga.

Vid en verkställd jämförelse mellan förenämnda båda alternativ, vilka enligt vad ovan anförts i första hand synas kunna ifrågakomma vid omorganisationens genomförande, har utskottet fäst särskild vikt vid att — efter det att 1944 års bevillningsutskott behandlat hithörande spörsmål — frågan rörande den utsträckning, i vilken anknytning bör upprätthållas mellan den centrala ledningen för verksamheten, å ena, samt den lokala förvaltningen och de lokala intressena i övrigt, å andra sidan, starkt skjutits i

förgrunden. Det har sålunda hävdats, att den lokala förankringen är av så stor betydelse just på nu förevarande område, att denna fråga bör ägnas speciell uppmärksamhet vid omorganisationens genomförande.

I anslutning härtill torde böra erinras om att även 1944 års bevillningsutskott uttalade sig för tanken att bereda de lokala intressena möjligheter att göra sig gällande. Utskottet underströk nämligen, att det vore av stor vikt att erforderlig kontakt skapades och uppehölls med de lokala förhållandena, i vilket hänseende utskottet framhöll bland annat, att ett under remissbehandlingen väckt förslag om tillskapande av särskilda distriktsråd vid sidan av distriktscheferna syntes vara värt att närmare tagas under övervägande. Vidare må anmärkas, att då 1944 års bevillningsutskott tillstyrkte förslaget om inrättande av en riksbolagsorganisation med distriktschefer och lokala representanter detta uppenbarligen skedde i den övertygelsen, att riksbolagets centrala ledning skulle vara i stånd att organisera ett effektivt samarbete med vederbörande lokala intressen.

Såsom ovan antytts har i den fortsatta diskussionen rörande restaurangbolagens omorganisation frågan om den lokala anknytningen intagit en framträdande plats. Detta var fallet under kammardebatterna vid behandlingen av omorganisationsfrågan vid 1944 års riksdag. Vidare må omnämnas, att i den nya sakkunnigutredning, som ligger till grund för propositionen nr 199, uttalades beträffande förevarande båda alternativ, att fördelarna och nackdelarna vägde så jämnt, att inom de sakkunniga förelegat synnerlig tvekan inför valet mellan dem, och att de sakkunniga, då de stannade för att tillstyrka alternativet med centralbolag och dotterbolag, fäste stor vikt vid att man genom en uppdelning av den lokala verksamheten på ett antal dotterbolag kunde bland annat skapa underlag för en värdefull lokal förankring i ungefär samma omfattning som för närvarande. Jämväl departementschefen har, såsom förut omnämnts, i propositionen nr 199 anslutit sig till sistnämnda alternativ under hänvisning till bland annat att därigenom kunde vinnas en effektiv lokal anknytning.

I enlighet härmed anser utskottet sig kunna konstatera, att i samma mån som särskild vikt fästes vid den synpunkten, att de lokala intressena böra ha möjligheter att öva inflytande på nu ifrågavarande restaurangrörelse och vad därmed äger samband, alternativet med centralbolag och dotterbolag kommer att framstå såsom det mest lämpliga av förevarande båda alternativ. Ett dylikt företräde torde föreligga även med beaktande därav, att vid en omorganisation enligt alternativet med centralbolag och dotterbolag det lokala inflytandet skulle kunna utövas praktiskt taget i samma ordning som hitintills.

Vad härefter angår för- och nackdelarna i övrigt med dessa två alternativ torde — utöver vad i den senast verkställda sakkunnigutredningen anförts — böra särskilt framhållas, att, i den mån från något håll skulle yppas farhågor för att tillskapandet av ett hela landet omfattande företag för nu ifrågavarande del av restaurangnäringen skulle medföra risker för centralisering och likriktning inom denna verksamhet, dessa risker torde vara

mindre framträdande, därest omorganisationen skedde enligt alternativet med centralbolag och dotterbolag. Vidare måste sistnämnda alternativ givas ett visst företräde därutinnan att ledningen för verksamheten icke helt och hållet skulle koncentreras till huvudstaden och att handhavandet av förvaltningsuppgifterna i större utsträckning än enligt alternativet med ett riksbolag skulle ombesörjas — icke av tjänstemän — utan av bolagsstyrelser.

På grund av det nu anförda och då, såsom även departementschefen antytt, skillnaden mellan förevarande två alternativ i själva verket är förhållandevis ringa såväl organisatoriskt sett som ur kostnadssynpunkt, anser sig utskottet kunna intaga en annan ståndpunkt än den, som kommit till uttryck i 1944 års utskottsbetänkande i förevarande fråga, och i stället böra förorda alternativet med centralbolag och dotterbolag.

Utskottet tillstyrker alltså i princip det i den förevarande propositionen framlagda förslaget att den av de fem restaurangbolagen under kontrollstyrelsens överinseende bedrivna verksamheten överflyttas på en från kontrollstyrelsen helt fristående aktiebolagsorganisation bestående av centralbolag med dotterbolag.

I samband med sitt tillstyrkande av den i propositionen nr 199 föreslagna omorganisationen av restaurangbolagens verksamhet är utskottet angeläget understryka, att det nya centralbolaget med därtill hörande dotterbolag icke får av statsmakterna användas såsom en inkomstkälla för staten utan att bolagens uppgift är att betjäna allmänheten på ett gagneligt sätt. Ehuru dessa synpunkter tidigare vid flera olika tillfällen starkt betonats, är det enligt utskottets mening i allt fall lämpligt att än ytterligare inskräpa, att den nya bolagsorganisationen icke har till uppgift att tjäna några fiskaliska intressen.

Jämväl en annan synpunkt i fråga om sättet för handhavandet av det nya centralbolagets verksamhet torde i detta sammanhang böra särskilt uppmärksammas. Såsom framgår av rusdrycksförsäljningsförordningen skall all försäljning av rusdrycker ordnas och handhavas så, att därav uppkommer så ringa skada som möjligt. Utskottet förväntar, att såväl centralbolaget som dotterbolagen låta sig angeläget vara att strängt följa denna bestämmelse och sålunda noggrant beakta de sociala frågor, som stå i samband med bolagens rörelse.

Vad härefter angår de olika detaljfrågor, vilka behandlas i den förevarande propositionen och som angå det nya centralbolaget med dotterbolag, har utskottet inga väsentliga erinringar att göra mot vad departementschefen i denna del anför och åberopat. Vissa frågor rörande den nya bolagsorganisationen, vilka berörts i de i ärendet väckta motionerna eller eljest äro av särskilt intresse, torde dock böra erhålla en mera utförlig behandling.

I diskussionen rörande den nu föreslagna bolagsorganisationen har frågan om fördelningen av arbetsuppgifterna mellan centralbolaget, å ena, samt dotterbolagen, å andra sidan, tilldragit sig stor uppmärksamhet. Medan i den senaste sakkunnigutredningen starkt betonats, att avgöranderätten i alla frågor av större räckvidd eller av mera principiell betydelse skulle, även om

de berörde i huvudsak de lokala förhållandena, förbehållas centralbolaget, har i flera remissyttranden uttalats, att det vore angeläget att dotterbolagens handlingsfrihet icke i onödan bleve kringskuren. Betydelsen av de lokala organens medbestämmanderätt har understrukits av departementschefen, som hänvisat till att det vore möjligt att inom ett stort landsomfattande företag lämna utrymme för en viss decentralisering av verksamheten; och samtidigt har departementschefen framhållit, att han förutsatte, att centralbolaget beaktade vikten av att dotterbolagen erhöle den rörelsefrihet inom bolagsorganisationen, som vore möjlig att genomföra, och att något hinder givetvis icke föreläge för dotterbolagen att för egen del samarbeta med vederbörande lokala myndigheter.

Utskottet ansluter sig till de nu återgivna uttalandena av departementschefen. Det är enligt utskottets mening nödvändigt, att dotterbolagens handlingsfrihet icke i onödan begränsas; dotterbolagen böra sålunda ha möjligheter att gentemot de lokala myndigheterna och då frågor eljest uppkomma, vilka beröra enbart lokala förhållanden, kunna handla relativt självständigt.

I motionen II: 549 ha berörts vissa spörsmål, som äga samband med frågan om fördelningen av arbetsuppgifterna mellan centralbolaget och dotterbolagen. Sålunda har i denna motion yrkats, att den allmänna restaurangrörelsens utskänkningstillstånd skulle tillförsäkras dotterbolagen i stället för — såsom i propositionen föreslagits — centralbolaget. I motionen har vidare hemställts, att riksdagen måtte uttala, att dotterbolagens styrelser skulle, med undantag för en i centralbolagets ledning deltagande person, bestå av personer som vore bosatta inom vederbörande dotterbolags verksamhetsområde. Vad först angår yrkandet, att dotterbolagen i stället för centralbolaget skulle vara bärare av utskänkningstillstånden, torde böra erinras om att det uppenbarligen tillkommer centralbolaget att avgöra om en ny restaurang skall inrättas eller om en restaurang, som är i verksamhet, skall fortsätta eller lägga ned sin rörelse. Först efter det att centralbolaget träffat sitt avgörande härutinnan kan ett utskänkningstillstånd äga något värde för vederbörande dotterbolag. Härav torde följa att även det formella tillståndet till drivandet av utskänkningsrörelse bör innehavas av centralbolaget. En annan sak är, att dotterbolagen givetvis måste anses vara oförhindrade att förhandla med såväl systembolagen som de lokala myndigheterna i hithörande frågor, dock med den inskränkningen, att centralbolaget ej får förbigås vid den slutliga behandlingen av ifrågavarande ärenden. Beträffande härefter yrkandet att styrelseledamöterna i dotterbolagen skola, med visst undantag, vara bosatta inom vederbörande bolags verksamhetsområde må framhållas, att under den nu bestående ordningen styrelseledamöterna i de fem restaurangbolagen undantagslöst utsetts med beaktande av den synpunkt, som framhållits av motionären. Även för det nya centralbolaget, som givetvis bör vara angeläget att nå kontakt med de lokala intressena i största möjliga utsträckning, torde det framstå såsom önskvärt, att dotterbolagens styrelseledamöter utses inom de delar av landet, där respektive bolags restaurangföretag äro belägna. Med hänsyn härtill och då utskottet i nu förevarande fråga är i huvudsak av sam-

ma uppfattning som motionären anser sig utskottet kunna i så måtto instämma i motionärens uttalande, att dotterbolagens styrelser regelmässigt böra, med undantag för en i centralbolagets ledning deltagande person, bestå av personer som äro bosatta inom vederbörande dotterbolags verksamhetsområde.

Det vid den förevarande propositionen fogade förslaget till ändring i 1937 års rusdrycksförsäljningsförordning har icke givit utskottet anledning till någon erinran. Beträffande den föreslagna nya lydelsen av 3 kap. 18 § har inom utskottet ifrågasatts, huruvida det överhuvud taget vore lämpligt att föreläggande kunde meddelas restaurangbolaget att mot sitt bestående anordna viss utskänkning. Då det emellertid i varje särskilt fall torde stå öppet för restaurangbolaget att besvärsvägen få ett dylikt föreläggande underställt Kungl. Maj:ts prövning, kan det antagas, att ifrågasvarande stadgande icke kommer att utnyttjas på sådant sätt, att restaurangbolagets rationella skötsel därigenom skulle äventyras. Utskottet saknar därför anledning att föreslå någon ändring i sagda bestämmelse. Vidare må framhållas, att det nya stadgandet i 6 kap. 2 § innebär en viss ändring med avseende å systembolagens rätt att utminutera pilsnerdricka. Enligt nu gällande bestämmelser äga systembolagen utan någon som helst begränsning idka detaljhandel med nämnda vara, vilken bestämmelse emellertid enligt förslaget skall utgå. Detta torde få till resultat, att systembolagen framdeles icke skulle bliva berättigade att utminutera pilsnerdricka i annat fall än som avses i 7 § i 1919 års förordning angående försäljning av pilsnerdricka eller alltså endast under förutsättning att pilsnerdricka och rusdrycker försäljas å samma ställe. Enligt vad utskottet inhämtat driva systembolagen utminutering av pilsnerdricka i mycket obetydlig omfattning — för närvarande endast på tre ställen i hela landet — och denna utminutering är direkt anknuten till utminuteringen av rusdrycker. På grund härav har utskottet ej något att erinra mot att 6 kap. 2 § erhåller den ändrade lydelse, som framgår av propositionen.

I likhet med vad som var fallet vid framläggandet av 1944 års proposition har i det förslag till ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen, som nu underställts riksdagen, upptagits vissa ändringar — i 3 kap. 20 och 21 §§, 6 kap. 9 och 10 §§ samt 7 kap. 17 § — vilka icke äga något som helst samband med frågan rörande omorganisationen av restaurangbolagens verksamhet. I fråga om motiven för dessa ändringar torde utskottet allenast få hänvisa till propositionen nr 241 till 1944 års riksdag. Ej heller såvitt angår nu berörda bestämmelser har utskottet något att erinra mot det vid propositionen nr 199 fogade författningsförslaget.

I sistnämnda proposition har Kungl. Maj:t, såsom förut anmärkts i detta betänkande, förklarat sig vilja bringa till riksdagens kännedom vissa av departementschefen åberopade förslag till *dels* bolagsordning för Sveriges centrala restaurangaktiebolag, *dels* avtal angående godkännande av Sveriges cen-

trala restaurangaktiebolag såsom sådant restaurangbolag, som avses i 3 kap. 15 § andra stycket förordningen angående försäljning av rusdrycker, *dels* avtal angående stamaktiekapitalet i Sveriges centrala restaurangaktiebolag, *dels ock* ändrad lydelse av bolagsordningarna för de nuvarande fem restaurangbolagen.

I fråga om förslaget till avtal angående godkännande av Sveriges centrala restaurangaktiebolag såsom sådant restaurangbolag, som avses i 3 kap. 15 § andra stycket förordningen angående försäljning av rusdrycker, har utskottet med särskild tillfredsställelse tagit del av de föreslagna bestämmelserna i 3 och 5 §§, däri tydligt fastslagits, att det åligger centralbolaget att beakta den sociala sidan av bolagets verksamhet, och att centralbolaget därjämte är skyldigt att taga tillbörlig hänsyn till sina egna underordnade lokalorgan ävensom till de lokala intressena i övrigt. Beträffande 11 § i samma avtalsförslag vill utskottet ifrågasätta, huruvida icke stadgandet därom, att centralbolaget skall iakttaga att till ledamot i styrelsen för dotterbolag, där så finnes lämpligt, utses verkställande direktören, måtte antingen helt uteslutas eller ock något modifieras. Kontakten mellan centralbolagets styrelse och lokalstyrelserna kan även upprätthållas på så sätt, att annan ledamot i centralbolagets styrelse är ledamot i vederbörande lokalstyrelse. Därest verkställande direktören i centralbolaget icke väljes till ledamot i sistnämnda styrelse, bör han i allt fall erhålla kallelse till styrelsesammanträde i dotterbolagen, vid vilka sammanträden yttrande- och förslagsrätt bör föreligga för honom. I övrigt har utskottet ej något att erinra mot förevarande avtalsförslag.

Övriga tre förslag, som, enligt vad i propositionen uttalas, skulle bringas till riksdagens kännedom, föranleda icke något särskilt uttalande från utskottets sida.

Utskottets hemställan.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 199 samt med avslag å de likalydande motionerna I: 334 av herr Velandér och II: 518 av herr Hagberg i Malmö,

1) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker; ävensom

2) tillkännagiva att de vid propositionen fogade förslagen till *dels* bolagsordning för Sveriges centrala restaurangaktiebolag *dels* avtal angående godkännande av Sveriges centrala restaurangaktiebolag såsom sådant restaurangbolag, som avses i 3 kap. 15 § andra stycket förordningen angående försäljning av rusdrycker, *dels* avtal angående stamaktiekapitalet i Sveriges centrala restaurangaktiebolag, *dels ock* änd-

rad lydelse av bolagsordningarna för de nuvarande fem restaurangbolagen, jämkade på sätt departementschefen anført, icke — utöver vad i utskottets motivering uttalats — föranleda någon erinran från riksdagens sida; samt

B) att motionen II: 549 av herr Ward måtte, i den mån densamma icke kan anses besvarad genom vad utskottet här ovan anført och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Stockholm den 24 april 1945.

På bevillningsutskottets vägnar:

A. J. BÄRG.

Närvarande:

från första kammaren: herrar *Johan Bårg, Elon Andersson, Wahlmark, Axel Ivar Anderson, Sjödahl, friherre De Geer, Velander, Eklund, Robert Berg** och *Ramberg*; samt

från andra kammaren: herrar *Lövgren, Hagberg* i Malmö*, *Olsson* i Gävle, *Falk**, *Jonsson* i Skedsbygd, *Henriksson, Sundström* i Skövde, *Fröderberg, Vigelsbo* och *Bladh*.

* Icke närvarit vid justering av betänkandet.

Reservationer:

1) av herrar *Axel Ivar Anderson, friherre De Geer, Velander, Hagberg* i Malmö, *Jonsson* i Skedsbygd, *Henriksson* och *Vigelsbo*, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

» Utskottet har konstaterat, att de sakkunnigas av departementschefen i allt väsentligt upptagna förslag om de fem hittillsvarande allmänna restaurangbolagens sammanförande i ett centralbolag med dotterbolag i de hörda myndigheternas och sammanslutningarnas yttranden rönt en ofta stark kritik. Utskottet, som delar denna remissinstansernas betänksamma inställning, har icke kunnat finna, att den föreslagna anordningen vare sig ur ekonomisk eller organisatorisk synpunkt är motiverad. Ej heller med hänsyn till konsumenterna torde en dylik koncentration av restaurangrörelsen vara att förorda.

Som det starkaste skälet till stöd för den ifrågasatta omorganisationen har i propositionen anförts kontrollstyrelsens 'dubbelställning' såsom på samma gång direktivgivande och kontrollerande. Utskottet har icke, ehuru invändningar av principiell art kunna riktas däremot, funnit den nuvarande ordningen i detta hänseende innebära mera avsevärda olägenheter. I varje fall ha hittills nackdelar av betydelse icke framträtt. Kontrollstyrelsens ställning till restaurangbolagen är enligt rusdrycksförsäljningsförordningen densamma som i förhållande till systembolagen. Någon ändring i systembolagsorganisationen är dock icke nu ifrågasatt. Däremot är det känt, att frågan om kontrollstyrelsens ställning till systembolagen kommer att göras till föremål för utredning. Vid sådant förhållande synes det utskottet lämpligt, att även frågan om kontrollstyrelsens ställning till restaurangbolagen i samband därmed underkastas förnyat övervägande. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att den av 1943 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t begärda förutsättningslösa och allsidiga utredningen angående den svenska nykterhetslagstiftningens framtida innehåll och utformning numera igångsatts. Tillkallade sakkunniga ha under namnet '1944 års nykterhetskommitté' påbörjat sitt arbete.

Utskottet har i likhet med olika remissinstanser uppmärksammat, att den till grund för propositionen liggande promemorian med förslag till omorganisation av de allmänna restaurangbolagens verksamhet är präglad av en tendens, som under senare år tagit sig utpräglade uttryck i framkomna förslag avseende omorganisation av statlig eller av av staten kontrollerad verksamhet, nämligen att till Stockholm i centrala verk eller nämnder, tillsynsmyndigheter eller andra organ centralisera den statliga eller statligt kontrollerade verksamheten, vilket ofta leder till förfång för lokala intressen och kan beröva de lokala organen deras självständighet. Utskottet finner denna centraliseringstendens ur skilda synpunkter betänkelig.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 334 av herr Velander och II: 518 av herr Hagberg i Malmö, avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 199; samt

B) att motionen II: 549 av herr Ward måtte anses besvarad genom vad utskottet ovan anført och hemställt.»

II) av herr *Sundström* i Skövde, som yrkat följande ändringar i utskottets yttrande och hemställan, nämligen

a) beträffande *frågan huruvida utskänkningstillstånden skola innehavas av centralbolaget eller dotterbolagen*, varvid hemställts,

dels att i utskottets motivering i denna del de två meningar, som börja med orden »Härav torde följa» och sluta med orden »ifrågavarande ärenden» (utskottet s. 24 rad 15 nedifrån—rad 10 nedifrån) skola utbytas mot följande:

»Härav kan synas följa, att centralbolaget bör inneha det formella tillståndet att bedriva utskänkning. Då det emellertid alltid torde förhålla sig så, att dotterbolagens representanter komma att bedriva underhandlingar rörande utskänkingsrättigheterna såväl med systembolagen som med de lokala kommunala organen, måste det anses både praktiskt och ändamålsenligt att dotterbolagen bli innehavare av utskänkingsrättigheterna. Det ligger i sakens natur, att centralbolaget bör hållas fullt underkunnigt om förhandlingarnas gång och resultat.»

dels ock att i anslutning härtill det vid Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 199 fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusedrycker skall — med godkännande av utskottets hemställan i övrigt beträffande detta förslag — i nedan angivna delar erhålla följande lydelse:

3 KAP.

15 §.

Tillstånd till utskänkning, som meddelats systembolag, må utnyttjas först sedan tillståndet överlåtit på annan. Beträffande sådan överlåtelse skall upprättas skriftligt avtal.

I fråga om restaurang eller avdelning av restaurang, som med hänsyn till sin allmänna beskaffenhet, varupris eller kundkrets är att beteckna såsom folkrestaurang, må tillstånd till utskänkning som omfattar spritdrycker icke överlåtas på annan än dotterbolag till ett särskilt bildat aktiebolag, vilket sistnämnda bolag av Konungen godkänts för utövande av tillsyn över restaurangrörelse av sådant slag (*restaurangbolag*). Ej heller eljest må systembolag överlåta tillstånd till utskänkning på annan än dotterbolag till restaurangbolaget, där det till främjande av nykterhet eller ordning finnes påkallat, att utskänkningsstillståndet innehaves av dylikt bolag.

Vid överlåtelse av tillstånd till utskänkning, som meddelats systembolag, skola i övrigt iakttagas de särskilda föreskrifter kontrollstyrelsen meddelat till ledning för sådan överlåtelse.

16 §.

1 mom. Har avtal träffats om överlåtelse av tillstånd till utskänkning, skall systembolaget söka fastställelse av avtalet hos länsstyrelsen som har fått med avseende å skälen och villkoren för överlåtelsen samt, där fråga är om överlåtelse å annan än dotterbolag till restaurangbolaget, lämpligheten och behörigheten hos den, å vilken överlåtelsen ifrågasättes, bifalla eller avslå systembolagets framställning. Meddelas fastställelse skall avskrift av beslutet tillställas kontrollstyrelsen.

18 §.

Bedrives icke årsutskänkning inom viss kommun, oaktat tillstånd därtill meddelats efter ansökan av kommunens fullmäktige, må länsstyrelsen, på framställning av fullmäktige och efter hörande av nykterhetsnämnden samt

restaurangbolaget och vederbörande dotterbolag, föreskriva sistnämnda bolag samt systembolaget, att sådan utskänkning skall anordnas i kommunen.

6 KAP.

20 §.

Missbrukar dotterbolag till restaurangbolaget sin rätt till utskänkning eller varder restaurangbolaget försatt i konkurs, må godkännandet av Konungen återkallas. Rätten till utskänkning upphör i dylikt fall å tid som av Konungen bestämmes. Konungen äger ock i sådant fall föreskriva viss annan tid än i 16 § sägs för avgivande av ansökan om godkännande såsom restaurangbolag.

7 KAP.

9 §.

Dömes någon till ansvar enligt 6 eller 8 § för förbrytelse vid utskänkning, till vilken tillstånd innehaves av annan än dotterbolag till restaurangbolaget, och har han förut undergått bestraffning för förbrytelse i samma utskänkingsrörelse mot någon av nämnda paragrafer, må tillståndsinnehavaren förklaras sin rätt till försäljning förlustig.

b) såvitt angår *frågan om centralbolagets representation i dotterbolagens styrelser*, varvid hemställt, att utskottets motivering beträffande berörda fråga i nedan angivna delar skall erhålla följande ändrade lydelse:

»Även för det — — — (= utskottet s. 24 rad 5 nedifrån—rad 2 nedifrån) — — — äro belägna. Med hänsyn härtill och då utskottet i nu förevarande fråga är i huvudsak av samma uppfattning som motionären, anser sig utskottet kunna i så måtto instämma i motionärens uttalande, att dotterbolagens styrelser regelmässigt böra bestå av personer, som äro bosatta inom vederbörande dotterbolags verksamhetsområde.

Det vid den förevarande — — — (utskottet s. 25 rad 6 uppifrån—s. 26 rad 13 uppifrån) — — — intressena i övrigt. Beträffande 11 § i samma avtalsförslag vill utskottet ifrågasätta, huruvida icke stadgandet därom att centralbolaget skall iakttaga att till ledamot i styrelsen för dotterbolag, där så finnes lämpligt, utses verkställande direktören, måtte helt uteslutas. Verkställande direktören i centralbolaget eller annan medlem i centralbolagets ledning, som därtill förordnas, bör erhålla kallelse till styrelsesammanträde i dotterbolagen, vid vilka sammanträden yttrande- och förslagsrätt bör föreligga för dem. I övrigt har utskottet ej något i sak att erinra mot förevarande avtalsförslag.»

Bilaga.

De sakkunnigas förslag
till
Bolagsordning
för
Sveriges centrala restaurangaktiebolag.

1 §.

Detta bolag, vars firma är »Sveriges centrala restaurangaktiebolag», är grundat på aktier enligt bestämmelserna i lagen om aktiebolag den 12 augusti 1910 och Kungl. förordningen den 18 juni 1937 angående försäljning av rusdrycker.

2 §.

Bolaget har till ändamål att driva restaurang- och hotellrörelse ävensom att idka annan därmed sammanhängande verksamhet.

3 §.

Bolagets styrelse har sitt säte i Stockholm.

4 §.

Bolagets aktiekapital skall utgöra lägst fem miljoner kronor och högst femton miljoner kronor.

5 §.

Aktie skall lyda å ettusen kronor. Aktiebrevet skola ställas till viss man. Med varje aktiebrev skola följa vinstutdelningskuponger för tio år, varje å ett års utdelning, jämte talong. Efter dessa kupongers inlösen utgivas, mot avlämnande av talongen behörigen kvitterad, nya kuponger till samma antal jämte talong; och förfäres på samma sätt allt framgent.

6 §.

Aktierna skola vara dels stamaktier till ett belopp av 50 000 kronor och dels preferensaktier, vilka sistnämnda skola kunna utgivas till ett belopp av högst 14 950 000 kronor.

Preferensaktierna skola framför stamaktierna medföra rätt till årlig utdelning av bolagets vinst intill fem procent å aktiebeloppet ävensom rätt att, därest under ett eller flera år sådan utdelning ej kunnat lämnas, av följande års vinst bekomma vad däruti brustit, innan utdelning å stamaktierna må äga rum. Därutöver skola preferensaktierna icke medföra rätt till utdelning av vinsten.

Å stamaktierna må av vinsten årligen utdelas högst fem procent å aktiebeloppet.

Återstående vinst skall, i den mån den ej enligt 8 § användes för inlösen av preferensaktier eller för sådant ändamål avsättes, insättas å statsverkets checkräkning i riksbanken för kontrollstyrelsens räkning.

Då bolaget upplöses, skall ägare av preferensaktie med företrädesrätt framför stamaktiernas ägare ur bolagets tillgångar erhålla ett belopp, motsvarande aktiens nominella värde jämte vad för ett eller flera år må hava brustit i fem procent utdelning. Därefter skall ägare av stamaktie erhålla ett på motsvarande sätt beräknat belopp. Övriga tillgångar tillfalla statsverket.

7 §.

Därest beslut framdeles skulle komma att fattas angående aktiekapitalets ökning genom utgivande av aktier mot likvid i penningar, skola aktieägarna äga företrädesrätt, envar i förhållande till antalet av honom innehavda aktier, att teckna de nya aktierna.

Aktiekapitalet må ej ökas genom utgivande av gratisaktier.

8 §.

Utelöpande preferensaktier skall bolaget kunna inlösa, dock att aktiekapitalet därigenom ej må nedsättas under minimikapitalet.

I fråga om dylik inlösen gälla följande bestämmelser:

Om av uppkommen vinst finnas till förfogande medel utöver vad som enligt 6 § erfordras för utdelning, äger bolaget använda sådant vinstöverskott till inlösen av preferensaktier.

Bolaget må för sådant ändamål ävenledes begagna på annat sätt anskaffade penningmedel.

Med enkel majoritet å bolagsstämma bestämmes det antal preferensaktier, som varje gång skall inlösas, varefter ordningen för inlösen bestämmes genom utlottning inför notarius publicus i Stockholm.

Innehavare av utlottad preferensaktie är skyldig att en månad efter uppsägning, verkställd i den ordning som i fråga om meddelanden till aktieägarna är föreskriven, för densamma taga lösen med ett belopp, motsvarande aktiens nominella värde jämte ränta efter fem procent om året från det löpande räkenskapsårets början samt dessutom eventuellt ogulden utdelning för ett eller flera föregående år.

Från den dag, då lösenbeloppet förfallit till betalning, upphör all ränteberäkning därå.

Då aktie enligt vad ovan sagts blivit inlöst, skall aktiebrevet genom styrelsens försorg förses med påskrift om inlösandet.

9 §.

Stamaktie i bolaget kan ägas endast av svenska staten eller svensk medborgare, som därtill erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd. Preferensaktierna i bolaget må ägas endast av svenska staten.

10 §.

1. Bolagets styrelse består av åtta ledamöter med fyra suppleanter för dem.

2. Till ledamot eller suppleant i styrelsen må icke utses den, som äger eller har andel i annat företag, som självt eller genom dotterbolag idkar hotell- eller restaurangrörelse, ej heller den som, ändock att han icke äger eller har andel i företag, som nu nämnts, är ledamot eller suppleant i styrelsen för sådant företag eller tjänsteman i företaget. Vad nu sagts gäller dock icke ledamot eller suppleant i styrelsen för bolagets dotterbolag.

3. Kungl. Maj:t utser fyra ledamöter i styrelsen, därav en såsom ordförande och en såsom vice ordförande, samt två suppleanter. Övriga styrelseledamöter och suppleanter utses å ordinarie bolagsstämma.

Såväl ledamöter som suppleanter utses för två år i sänder. Två ledamöter

och en suppleant bland de av Kungl. Maj:t utsedda och likaledes två ledamöter och en suppleant bland de å bolagsstämma utsedda skola årligen avgå, och skall i följd härav, då styrelsen första gången utses, halva antalet ledamöter och suppleanter utses för allenast ett år. Därest av Kungl. Maj:t utsedd styrelseledamot eller suppleant avgår före utgången av den tid, för vilken han blivit utsedd, skall i hans ställe annan utses för den återstående tiden.

Styrelsen utser verkställande direktör för bolaget. Tillhör verkställande direktören ej styrelsen, skall för honom gälla vad i 2 mom. är stadgat för styrelseledamot.

4. Styrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden i regel minst en gång i månaden och eljest så ofta ärendenas behandling det fordrar. Sammanträde skall ock utlysas, när minst två styrelseledamöter det påkalla.

5. Därest såväl ordföranden som vice ordföranden äro förhindrade att närvara vid styrelsesammanträde, skall ordet föras av den till tjänsteåren i bolaget äldste bland de utav Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöterna.

Styrelsen är beslutför, när fem av styrelsens ledamöter, däribland minst två av de utav Kungl. Maj:t utsedda, finnas tillstädes. Frågor av större betydelse skola, därest minst två ledamöter så påfordra, behandlas vid två styrelsesammanträden.

Vid lika röstetal äger ordföranden utslagsröst.

Beslut om avtal, som innefattar åtagande för längre tid än den, för vilken bolaget godkänts såsom sådant restaurangbolag som avses i 3 kap. 15 § andra stycket förordningen angående försäljning av rusdrycker, är ej giltigt, med mindre det biträdes av minst tre av de utav Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna; dock må utan hinder härav hyresavtal slutas till fardag, som infaller näst efter utgången av nämnda tid.

6. Vid styrelsens sammanträden skall föras protokoll, varav avskrift omedelbart efter justeringen tillställs samtliga revisorer.

7. Ersättningar till de av Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöterna och styrelsesuppleanterna bestämmas av Kungl. Maj:t.

11 §.

Bolagets firma tecknas av den eller dem bland styrelsens ledamöter eller suppleanter, som styrelsen därtill utser. Styrelsen må ock bemyndiga annan än styrelseledamot eller suppleant att teckna firman.

12 §.

1. För granskning av styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper skall finnas en revision, bestående av fem revisorer jämte lika många suppleanter.

2. Till revisor eller suppleant må icke utses den, som äger eller har andel i annat företag, som självt eller genom dotterbolag idkar hotell- eller restaurangrörelse, ej heller den som, ändock att han icke äger eller har andel i företaget, som nu nämnts, är ledamot eller suppleant i styrelsen för sådant företag eller tjänsteman i företaget. Vad nu sagts gäller dock icke revisor eller revisorssuppleant i bolagets dotterbolag.

3. Å ordinarie bolagsstämma utses årligen en revisor och en suppleant för tiden till och med nästa ordinarie bolagsstämma.

Kungl. Maj:t äger utse en revisor och en suppleant för tiden från en ordinarie bolagsstämma till och med den ordinarie bolagsstämman två år därefter. Av Kungl. Maj:t förordnad revisor skall vara jourhavande revisor.

Till revisor eller revisorssuppleant, som avses i första och andra styckena, må förordnas endast av handelskammare auktoriserad revisor eller person, som äger med sådan revisor jämförliga kvalifikationer.

Fullmäktige i riksgäldskontoret äga årligen utom sig utse tre revisorer och tre suppleanter för tiden från den ordinarie bolagsstämman under löpande kalenderår till och med nästa ordinarie bolagsstämma.

4. Revisionen utser inom sig ordförande och vice ordförande.

Revisionen sammanträder på kallelse första gången av chefen för finansdepartementet och därefter av ordföranden minst en gång varje kalenderkvartal och eljest då ordföranden eller minst två revisorer anse det erforderligt.

5. Vid revisionens sammanträden skall föras protokoll.

6. Ersättningar till revisor, som utsetts av Kungl. Maj:t, samt till revisor, som utsetts av fullmäktige i riksgäldskontoret, bestämmas av Kungl. Maj:t.

13 §.

Bolagets räkenskaper skola per den 31 december varje år i fullständigt bokslut sammanföras. Bokslutet skall vara verkställt senast den 1 maj på följande år, då räkenskaperna jämte tillhörande handlingar ävensom av styrelsen avgiven förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkning samt balansräkning för senaste räkenskapsåret skola för granskning överlämnas till de utsedda revisorerna, vilka senast den 20 maj böra över granskningen avgiva skriftligt utlåtande, däri ansvarsfrihet för styrelsen tillstyrkes eller avstyrkes.

14 §.

Bolagsstämma öppnas av styrelsens ordförande eller, vid förfall för honom, av vice ordföranden eller vid förfall jämväl för honom av annan ledamot av styrelsen, varefter närvarande röstberättigade genom öppen omröstning efter huvudtalet sig emellan välja ordförande vid stämman.

15 §.

Ordinarie bolagsstämma skall hållas i Stockholm en gång om året under juni månad.

Å denna stämma skall styrelsen framlägga förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkning samt balansräkning för det förflutna räkenskapsåret tillika med revisorernas utlåtande över den av dem verkställda granskningen.

Utom övriga frågor, vilka i behörig ordning till stämmans avgörande hänskjutas, skola å stämman följande ärenden till behandling förekomma, nämligen:

1. fastställande av balansräkning;
2. fråga om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelsen för den tid förvaltningsberättelsen omfattar;
3. fråga om användning av den vinst, som å bolagets rörelse uppkommit, samt, därest vinstutdelning beslutes, när densamma får av aktieägarna lyftas;
4. val av styrelseledamöter och suppleanter;
5. val av en revisor och en suppleant; samt
6. bestämmande av ersättningar åt de styrelseledamöter och styrelsesuppleanter samt den revisor och den revisorssuppleant, som utses å bolagsstämma.

16 §.

Å bolagsstämma må aktieägare rösta för fulla antalet av honom ägda aktier.

Varje aktie medför en röst, dock att vid val av ledamöter och suppleanter i styrelsen samt av revisor och suppleant för denne varje stamaktie medför trehundra röster.

17 §.

Kallelse till bolagsstämma ävensom andra meddelanden till aktieägarna skola ske medelst kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar och genom brev med posten. Kallelse till bolagsstämma skall vara införd i tidningen och avsånd till aktieägarna senast två veckor före ordinarie stämman och senast en vecka före extra stämma.

18 §.

Denna bolagsordning får ej ändras utan Kungl. Maj:ts tillstånd.

De sakkunnigas förslag
till
Avtal
angående
**godkännande av Sveriges centrala restaurangaktiebolag såsom
sådant restaurangbolag, som avses i 3 kap. 15 § andra stycket
förordningen angående försäljning av rusdrycker.**

1 §.

Med stöd av bestämmelserna i 3 kap. 15 § andra stycket förordningen angående försäljning av rusdrycker, sådant detta författningsrum lyder enligt förordningen den 1945 (nr), godkänner Kungl. Maj:t å statens vägnar härmed för en tid av fyra år från och med den 1 januari 1946 till och med den 31 december 1949 Sveriges centrala restaurangaktiebolag såsom sådant restaurangbolag som avses i nämnda förordning, med de rättigheter och skyldigheter som därmed följa jämlikt lag och författning samt på följande villkor i övrigt.

Kungl. Maj:t godkänner icke för tid, under vilken detta avtal är gällande, annat bolag såsom restaurangbolag.

2 §.

Centralbolaget förbinder sig att driva sin restaurangrörelse genom dotterbolag.

3 §.

Det åligger centralbolaget att under den tid avtalet gäller utöva utskänkning av rusdrycker på sätt förutsättes i förordningen angående försäljning av rusdrycker och därjämte ställa sig till efterrättelse de föreskrifter Kungl. Maj:t utfärdat eller kan komma att utfärda i fråga om handhavandet av sådan utskänkning,

att noggrant uppfylla de villkor, som föreskrivits i samband med överlåtelse å bolaget av tillstånd till utskänkning av rusdrycker,

att vid sådan utskänkning tillämpa de grunder för prissättningen, som kontrollstyrelsen kan komma att föreskriva, samt

att städse med omsorg och noggrannhet handhava de ekonomiska och sociala uppgifter, vilka ankomma på bolaget.

4 §.

Centralbolaget förbinder sig att tillhandagå kontrollstyrelsen och vederbörande systembolag med uppgifter och yttranden, som äro erforderliga för fullgörandet av kontrollstyrelsen eller systembolagen åliggande tillsyn över rusdryckshanteringen, samt

att varje år till kontrollstyrelsen avlämna statistiska uppgifter i den omfattning kontrollstyrelsen föreskriver.

5 §.

Det åligger centralbolaget

att vid handläggning av frågor, som beröra lokala förhållanden, i erforderlig utsträckning söka kontakt med vederbörande lokala myndigheter,

att bereda de lokalt verksamma organen inom bolagets rörelse tillfälle att framlägga sina synpunkter i dylika frågor för bolagets centrala ledning ävensom

att på andra sätt, som stå bolaget till buds, bidra till att kontakt uppehålls med de lokala intressena.

6 §.

För beredande av frågor, som skola avgöras av styrelsen, ävensom för behandling av andra spörsmål av större betydelse för centralbolagets verksamhet skall finnas ett arbetsutskott. Detta arbetsutskott består förutom av verkställande direktören av två personer, som styrelsen utser, därav minst en bland de av Kungl. Maj:t förordnade styrelseledamöterna. Därjämte deltaga i arbetsutskottets överläggningar men icke i dess beslut den eller de avdelningschefer, på vilkas handläggning ärendet ankommer. Styrelsen utser ordförande och vice ordförande i arbetsutskottet, vilket sammanträder på kalleselse av ordföranden eller verkställande direktören.

I en av styrelsen utfärdad instruktion bestämes närmare området för arbetsutskottets verksamhet. Åtgärd i strid mot något av arbetsutskottet gjort uttalande må icke vidtagas av verkställande direktören eller annan, med mindre styrelsen godkänt den ifrågasatta åtgärden.

Vid arbetsutskottets sammanträden skall föras protokoll, varav avskrift omedelbart efter justeringen tillställs samtliga styrelseledamöter och revisorer.

7 §.

Centralbolaget åtager sig att med belopp, som fastställas av Kungl. Maj:t, gälda ersättningar till de av Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöterna och styrelsesuppleanterna, till jourhavande revisorn samt till de av fullmäktige i riksgäldskontoret utsedda revisorerna.

Bolaget må ej för å bolagsstämma utsedd styrelseledamot och suppleant bestämma högre ersättning än av Kungl. Maj:t fastställt för av Kungl. Maj:t utsedd styrelseledamot och suppleant.

8 §.

Centralbolaget skall till revisorernas disposition ställa erforderliga penningmedel att av dem användas för anordnande av sifferrevision och övrig kontroll, som de pröva nödig.

9 §.

Centralbolaget må ej sluta avtal, som innefattar åtagande för längre tid än den, för vilken bolaget godkänts såsom sådant restaurangbolag, som avses i 3 kap. 15 § andra stycket förordningen angående försäljning av rusdrycker, utan så är att minst tre av de utav Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna i bolagets styrelse biträda beslut därom; dock må utan hinder härav hyresavtal slutas till fardag, som infaller näst efter utgången av nämnda tid.

10 §.

Centralbolaget må årligen avskrika högst fem procent å byggnaders anskaffningsvärde men må använda fri avskrivning å inventariers anskaffningsvärde. För ytterligare avskrivningar som ej enligt lag skola ske fordras Kungl. Maj:ts medgivande.

Bolaget medgives rätt att överföra vinstmedel till pensionsstiftelse.

Vidare äger bolaget verkställa avsättning till dels vinstregleringsfond, vilken ej må överstiga 15 000 000 kronor, dels och reservfond. Till reservfond må avsättas högst 1 500 000 kronor årligen intill dess fonden uppgår till 15 000 000 kronor. Annan avsättning till fonder må ej äga rum utan Kungl. Maj:ts medgivande.

11 §.

I fråga om dotterbolag, genom vilket restaurangrörelse drives, förbinder centralbolaget sig att före registreringen av nybildat sådant bolag eller, därest bolaget förvärvat aktiemajoritet i annat dylikt bolag, senast inom sex månader efter förvärvet underställa bolagsordningen Kungl. Maj:ts godkännande. Ändring i bolagsordningen må icke vidtagas utan att sådant godkännande lämnats.

I övrigt åligger det centralbolaget att beträffande sådant dotterbolags organisation och verksamhet iakttaga

att aktiekapitalet i dotterbolag utgöres av stamaktier och preferensaktier, att stamaktiekapitalet uppgår till högst en procent av aktiekapitalet eller om detta i bolagsordningen fastställts till vissa minimi- och maximibelopp, högst en procent av minimibeloppet, i vartdera fallet dock till minst 20 000 kronor, att stamaktierna ägas endast av svenska medborgare som erhållit tillstånd därtill av vederbörande myndighet och att preferensaktierna icke ägas av annan än centralbolaget,

att av dotterbolags vinst å stamaktierna årligen utdelas högst fem procent å aktiebeloppet,

att dotterbolags styrelse skall bestå av fem ledamöter och fem suppleanter,

att till ledamot i styrelsen för dotterbolag, där så finnes lämpligt, utses verkställande direktören i centralbolaget,

att centralbolaget vid bolagsstämma med dotterbolag — till förmån för stamaktieägarna — skall avstå från att rösta då fråga är om val av en styrelseledamot och suppleant för denne,

att den av Kungl. Maj:t utsedde revisorn hos centralbolaget jämväl utses till revisor hos dotterbolagen,

att centralbolaget vid bolagsstämma med dotterbolag — till förmån för stamaktieägarna — skall avstå från att rösta vid val av en revisor och suppleant för denne,

att beslut rörande ersättning till ledamöter och suppleanter i dotterbolags styrelse ävensom till revisorer och suppleanter för dessa i nämnda bolag omedelbart anmälas till Kungl. Maj:t,

att dotterbolag icke verkställer avskrivningar i större utsträckning än som för centralbolaget angives i 10 § i detta avtal,

att dotterbolag icke utan Kungl. Maj:ts medgivande verkställer avsättning till fonder i vidare mån än som enligt lag skall ske, samt

att den vinst å dotterbolags rörelse, som kan återstå sedan fondavsättning skett, icke användes för annat ändamål än till utdelning åt aktieägarna i överensstämmelse med gällande bolagsordning.

12 §.

Därest annan än centralbolaget godkännes såsom sådant restaurangbolag, som avses i 3 kap. 15 § andra stycket förordningen angående försäljning av rusdrycker, för tid efter den, under vilken detta avtal är gällande, skall den nye innehavaren berättigas och förpliktas att övertaga bolagets för rörelsens bedrivande erforderliga tillgångar, såsom fastigheter, varula-

ger, inventarier och förbrukningsartiklar, ävensom förpliktas att, i den mån sådant lämpligen kan ske, bibehålla hos bolaget anställd personal. Vid överlåtelse, som nu sagts, skall värdering av tillgångar, som ifrågakomma till övertagande, i den mån överenskommelse ej kan träffas, hänskjutas till avgörande enligt lagen om skiljemän.

13 §.

Skulle tvist uppstå mellan staten och centralbolaget rörande rätta tolkningen av detta avtal, skall dylik tvist avgöras enligt lagen om skiljemän.

14 §.

Av detta avtal äro två exemplar upprättade och mellan parterna utväxlade.

Stockholm den .

De sakkunnigas förslag
till
Avtal
angående
stamaktiekapitalet i Sveriges centrala restaurangaktiebolag.

Sedan staten i avtal den 1945 med Sveriges centrala restaurangaktiebolag för en tid av fyra år från och med den 1 januari 1946 till och med den 31 december 1949 godkänt bolaget såsom sådant restaurangbolag, som avses i 3 kap. 15 § andra stycket förordningen angående försäljning av rusdrycker, har mellan staten, å ena sidan, samt undertecknade, stamaktieägare i bolaget, — — — å andra sidan, träffats följande avtal angående stamaktiekapitalet i nämnda bolag.

1 §.

Envar av undertecknade har förvärvat fem stamaktier i Sveriges centrala restaurangaktiebolag med tillhörande kuponger till ett pris enligt parikurs av ettusen kronor för aktie.

2 §.

Stamaktieägarna tillförsäkra staten rätt att, när helst Kungl. Maj:t så påfordrar, till parikurs inlösa samtliga ifrågavarande stamaktier eller det antal därav, Kungl. Maj:t bestämmer, jämte kuponger, som ej förfallit till betalning, med tillägg av fem procent ränta, i den mån sådan ej genom utdelning guldits.

3 §.

Stamaktieägarna förbinda sig att icke överlåta aktierna till annan än staten eller den Kungl. Maj:t godkänner såsom ägare av aktierna.

Vid överlåtelse av aktie till annan än staten skall stamaktieägare tillförbinda ny ägare att underkasta sig de förpliktelser, detta avtal innehåller.

4 §.

Till säkerhet för statens rättigheter enligt detta avtal pantsätta stamaktieägarna ifrågavarande aktier, vilka för detta ändamål, in blanco transporterade, överlämnas till Sveriges riksbank under förbud för riksbanken att annat än med Kungl. Maj:ts medgivande och på villkor, som Kungl. Maj:t må bestämma, utlämna aktierna. Stamaktieägarna tillförsäkra staten rätt att, om stamaktieägarna brista i fullgörandet av åtagna förpliktelser enligt detta avtal, utan iakttagande av i lag stadgade föreskrifter, på sätt staten finner lämpligt realisera panten samt därur göra sig betald för sina ersättningsanspråk.

Utan hinder av vad nu sagts må stamaktieägare i riksbanken eller — utan att aktierna uttagas från riksbanken — i annan bank, vars reglemente blivit av Kungl. Maj:t fastställt, ställa aktierna såsom pant med förmånsrätt framför statens ersättningsanspråk för ett fordringsbelopp av högst aktiernas pari-

värde jämte ränta, motsvarande den å aktierna belöpande utdelningen. Sådan pantsättning må dock ske allenast på villkor, att panten ej må realiseras utan att Kungl. Maj:t på förhand underrättats och erhållit tillfälle att bevaka statens rätt.

5 §.

Stamaktieägarna förbinda sig att vid nyteckning av stamaktier verkställa överlåtelse av de nytecknade aktierna i enlighet med av Kungl. Maj:t given anvisning.

6 §.

Om stamaktieägarnas förpliktelser enligt detta avtal skall anteckning göras å aktiebrev.

7 §.

Av detta avtal äro två exemplar upprättade, av vilka staten tagit ett och — — — för stamaktieägarnas räkning ett.

Stockholm den

**De sakkunnigas förslag till ändrad lydelse av bolagsordningarna
för de nuvarande fem restaurangbolagen.**

Bolagsordning

för

1

1 §.

Detta bolag, vars firma är — — —, är grundat på aktier enligt bestämmelserna i lagen om aktiebolag den 12 augusti 1910 och Kungl. förordningen den 18 juni 1937 angående försäljning av rusdrycker.

2 §.

Bolaget har till ändamål att — såsom dotterbolag till sådant restaurangbolag, som avses i 3 kap. 15 § andra stycket förordningen angående försäljning av rusdrycker — driva restaurang- och hotellrörelse ävensom att idka annan därmed sammanhängande verksamhet.

3 §.

Bolagets styrelse har sitt säte i — — —.²

4 §.

Bolagets aktiekapital skall utgöra lägst — — — kronor och högst — — — kronor.³

5 §.

Aktie skall lyda å etthundra kronor och skola aktiebrevens ställas till viss man.

6 §.

Aktierna skola vara dels stamaktier till ett belopp av — — — kronor⁴ och dels preferensaktier, vilka sistnämnda skola kunna utgivas till ett belopp av högst — — — kronor.⁵

Preferensaktierna skola framför stamaktierna medföra rätt till årlig utdelning av bolagets vinst intill fem procent å aktiebeloppet ävensom rätt att, därest under ett eller flera år sådan utdelning ej kunnat lämnas, av följande års vinst bekomma vad däruti brustit, innan utdelning å stamaktierna må äga rum. Därutöver skola preferensaktierna icke medföra rätt till utdelning av vinsten.

Då bolaget upplöses, skall ägare av preferensaktie med företrädesrätt fram-

¹ De fem nuvarande restaurangbolagen bibehålla sina firmanamn oförändrade.

² Någon ändring i vad som nu gäller föreslås icke i detta hänseende.

³ Bolagens aktiekapital bibehållas oförändrade.

⁴ Stamaktiekapitalen fastställas för vart och ett av bolagen till 20 000 kr.

⁵ Preferensaktiekapitalen komma att uppgå till högst följande belopp, nämligen i SARA 5 980 000 kr., i VARA 1 480 000 kr., i SKAR 1 780 000 kr., i BARA 730 000 kr. och i ÖSARA 880 000 kr.

för stamaktieägare ur bolagets tillgångar erhålla ett belopp, motsvarande aktiens nominella värde jämte vad för ett eller flera år må hava brustit i fem procent utdelning.

Vid ökning av aktiekapitalet genom utgivande av aktier för vilka betalning skall erläggas i penningar må stamaktie tecknas endast av stamaktieägare och preferensaktie endast av preferensaktieägare. Ökning av aktiekapitalet genom utgivande av gratisaktier må ej förekomma.

7 §.

Stamaktie i bolaget kan ägas endast av svensk medborgare, som därtill erhållit tillstånd av — — —.¹ Antalet stamaktieägare må icke överstiga tio.

Preferensaktierna i bolaget må ägas endast av sådant restaurangbolag, som i 2 § avses.

8 §.

Bolagets styrelse består av fem ledamöter med lika många suppleanter för dem.

Till ledamot eller suppleant i styrelsen må icke utses den, som äger eller har andel i annat företag, som självt eller genom dotterbolag idkar hotell- eller restaurangrörelse, ej heller den som, ändock att han icke äger eller har andel i företaget, som nu nämnts, är ledamot eller suppleant i styrelsen för sådant företag eller tjänsteman i företaget. Vad nu sagts utgör dock icke hinder för ledamot eller suppleant i styrelsen för sådant restaurangbolag, som i 2 § avses, eller för tjänsteman i nämnda bolag att vara ledamot eller suppleant i bolagets styrelse.

Styrelseledamöterna och styrelsesuppleanterna utses å ordinarie bolagsstämma för tiden intill nästa ordinarie bolagsstämma.

Stamaktieägarna utse en ledamot av styrelsen och suppleant för denne. Övriga ledamöter och suppleanter i styrelsen utses av ägaren till preferensaktierna.

Styrelsen är beslutför när tre ledamöter äro tillstädes såvida dessa äro om beslutet ense. Kan enighet ej uppnås inom styrelsen, är den beslutför endast när fem ledamöter äro närvarande.

9 §.

Bolagets firma tecknas av den eller dem bland styrelsens ledamöter eller suppleanter, som styrelsen därtill utser. Styrelsen må ock bemyndiga annan än styrelseledamot eller suppleant att teckna firman.

10 §.

Bolagets verkställande direktör utses av styrelsen. Styrelsens val skall för godkännande underställas styrelsen för restaurangbolag, som i 2 § avses.

11 §.

Verkställande direktören har skyldighet att, där ej styrelsen annorlunda beslutat, övervara styrelsens sammanträden och föredraga ärendena inom styrelsen samt äger, ändå att han icke är ledamot av styrelsen, att därvid väcka förslag och göra framställningar, att delta i överläggningarna och att få sin avvikande mening antecknad till protokollet.

¹ Tillståndet skall meddelas beträffande stamaktieägare i SARA av överståthållarämbetet samt beträffande stamaktieägare i övriga bolag av länsstyrelserna i resp. Göteborgs och Bohus, Malmöhus, Örebro och Östergötlands län.

12 §.

Bolaget må ej låta avlöningen till någon i bolagets tjänst anställd person utgå i förhållande till storleken av omsättningen eller vinsten å bolagets rörelse. Ej heller må bolaget vidtaga åtgärd som, till men för bolaget, gynnar kommun eller annan.

13 §.

För granskning av styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper skall finnas en revision, bestående av två revisorer jämte lika många suppleanter.

Till revisor eller revisorssuppleant må icke utses den, som äger eller har andel i annat företag, som självt eller genom dotterbolag idkar hotell- eller restaurangrörelse, ej heller den som, ändock att han icke äger eller har andel i företag, som nu nämnts, är ledamot eller suppleant i styrelsen för sådant företag eller tjänsteman i företaget. Vad nu sagts utgör dock icke hinder för revisor eller revisorssuppleant i sådant restaurangbolag, som i 2 § avses, att vara revisor eller revisorssuppleant i bolaget.

Revisorerna och suppleanterna utses å ordinarie bolagsstämma för tiden intill nästa ordinarie bolagsstämma.

Stamaktieägarna utse en revisor och suppleant för denne, och ägaren till preferensaktierna utser den andre revisorn och dennes suppleant.

14 §.

Ledamöterna och suppleanterna i bolagets styrelse ävensom revisorerna och suppleanterna för dessa äga att av bolaget åtnjuta ersättning enligt föreskrifter som meddelats av styrelsen för restaurangbolag, som i 2 § avses.

15 §.

Bolagets räkenskaper avslutas för kalenderår. Senast den 1 mars skola räkenskaperna överlämnas till revisorerna för granskning, som bör vara avslutad senast den 31 mars.

16 §.

Ordinarie bolagsstämma skall hållas i — — — en gång om året under april månad.¹

Å denna stämma skall styrelsen framlägga förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkning samt balansräkning för det förflutna räkenskapsåret tillika med revisorerernas utlåtande över den av dem verkställda granskningen.

Utom övriga frågor, vilka i behörig ordning till stämmans avgörande hänskjutas, skola därjämte å densamma följande ärenden till behandling förekomma:

- a) fastställande av balansräkning;
- b) fråga om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelsen för den tid revisorerernas utlåtande avser;
- c) fråga om användande av den vinst, som å bolagets rörelse uppkommit, samt, därest vinstutdelning beslutes, den tidpunkt då densamma får av aktieägarna lyftas;
- d) val av styrelseledamöter och suppleanter; samt
- e) val av revisorer och suppleanter.

17 §.

Å bolagsstämma må aktieägare rösta för fulla antalet av honom företrädda aktier.

¹ Bolagsstämman skall hållas å ort, där styrelsen har sitt säte.

18 §.

Kallelse till bolagsstämma ävensom andra meddelanden till aktieägarna skola, enligt styrelsens bestämmande, ske antingen genom avsändande i rekommenderade brev av meddelandet till samtliga aktieägare under deras i aktieboken angivna adress, eller ock medelst kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar. Föreskrivna kallelseåtgärder skola vara vidtagna senast två veckor före ordinarie stämman och senast en vecka före extra stämman.

19 §.

Denna bolagsordning får ej ändras utan Kungl. Maj:ts tillstånd.
